

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891.

Första Kammaren.

N:o 8.

Onsdagen den 25 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Justerades protokollet för den 18 i denna månad.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial n:o 1, med uppgift å hvilande förslag till ändringar i grundlagarne; samt statsutskottets utlåtanden:

n:o 17, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor;

n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående eftergift af viss del af kronans rätt till danaarf efter arbetaren Karsten Ekberg från Hesseberga;

n:o 19, i anledning af väckt motion om inlösen till statsverket af vissa frälseskatteräntor;

n:o 20, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser i fråga om tiden för kronarrendenas och grundskatternas erläggande;

n:o 21, i anledning af väckta motioner om helgonskyldens afskaffande; och

n:o 22, i anledning af väckt motion om utredning rörande kronans eganderätt till ett jordområde inom Motala socken i Aska härad af Östergötlands län.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran, bankoutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 2 och lagutskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 12.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 21 och 24 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

1 punkten.

Anslag för
ökande af dag-
aflöningen för
sergeanter
m. fl. vid in-
delta arméns
truppförband.

Mom. a).

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Kongl. Maj:t har föreslagit, att dagaflöningen för sergeanterna och med desse jemförlige tjänstemän vid armén måtte höjas till en krona. I statsutskottet har deremot af Första Kammarens ledamöter yrkats, att dagaflöningen måtte bestämmas till 80 öre; och en sådan förhöjning är må hända det mesta, som kan vinnas vid denna riksdag, då Andra Kammarens ledamöter i utskottet icke velat vara med om någon förhöjning alls.

Emellertid har jag ansett mig skyldig att för kammaren framlägga de skäl, hvilka föranledt Kongl. Maj:t att föreslå en förhöjning till en krona.

Om man ihågkommer huru det tillgick vid 1875 års löne-reglering, då indelta arméns boställen indrogos, kan man icke förneka, att underofficerarne voro de, som då fingo sitta mest emellan, hvarför de sedan haft svårt att berga sig.

Vidare är att märka, att mötena blifvit förlängda, i synnerhet rekrytmötena. Dessa pågå nu i fyra månader. Äfven beväring-mötenas längd har som bekant ökats. Till följd af dessa förhållanden komma nu sergeanterna vid de indelta regementena att ligga längre vid tjänstgöringsorterna än förut. Det synes då ej vara för mycket begärdt, att deras extra aflöning i form af dagaflöning och portion skulle räcka till att bestrida de extra utgifter, som de måste vidkännas för sin person på mötesplatsen, i synnerhet som på mötesplatserna alla förnödenheter blifva dyrare än annorstädes, då anordningarne der träffas allenast för en kortare tid af året.

Härtill kommer slutligen, att under mötestiderna sergeanterna äro förlustiga den extra förtjenst, som de eljest kunna bereda sig, men att deras familjers underhåll då kostar ungefär lika mycket som under den öfriga tiden af året.

Räkna man nu efter hvad en sergeant bör kunna berga sig med på mötesplatsen, torde de af herrarne, som känna till förhållanden på dylika ställen, kunna intyga, att äfven med iakttagande af stor sparsamhet han har svårt att taga sig ut med mindre än en krona 50 öre om dagen för sina personliga utgifter. Då en sergeant nu får 50 öre om dagen i portionsersättning, är det från denna beräkning, som Kongl. Maj:ts förslag om dagaflöningens höjande till en krona förskrifver sig.

Hvad den värfvade arméns sergeanter beträffar, måste det erkännas, att deras ekonomiska ställning är mycket sorglig. Allt för många af dem förolyckas helt och hållet på grund af deras ekonomiska förhållanden, och andra, för hvilka det ej gått fullt så illa, hafva att dragas med skulder, hvilket nedsätter både deras anseende och deras militäriska duglighet.

På grund häraf är det nödvändigt, att något göres för dessa sergeanter; och derjemte tillkommer, att äfven för dem inträdt en högst betydligt ökad tjenstgöring sedan 1875 års löneroglering. Den tiden var rekrytkontingenten 10 procent, nu är den 20 å 30 procent. Det är således nu två till tre gånger så många rekryter att öfva som 1875, och dessa öfningar pågå hela året. Dessutom bör påpekas, att omkring halfva antalet af rekryterna genomgå underofficersskolorna.

Vidare göras oupphörligen, sommar och vinter, utmarscher, hvilka äro mycket nödvändiga, men medföra den olägenheten att kläderna i hög grad slitas. Då man nu har pretention på att sergeanterna skola vara snyggt klädda, drabbas de härigenom af kostnader.

Slutligen är det på grund af den dagliga tjenstgöringen nästan omöjligt för dem att hafva någon privat förtjenst.

Dessa personer hafva det verkligen så svårt, att hvar och en, som inser vigten i socialt och militäriskt afseende af att ega en god underofficerscorps, måste finna det nödvändigt att deras dagaflöning höjes. Vid hvilken siffra det då är fördelaktigast att stanna, derom vill jag ej yttra mig; jag har endast velat angifva de skäl, hvilka föranledt Kongl. Maj:ts förslag i ämnet.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande moment hemställt.

Mom. b).

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Beträffande Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning har utskottet enhälligt sagt, att frågan kan »anstå för att tagas under öfvervägande i sammanhang med det förslag till ny härordning, som, enligt hvad Kongl. Maj:t för Riksdagen tillkännagifvit, är under utarbetande».

Jag kan icke förstå hvad denna fråga har dermed att göra. För min del kan jag icke finna annat, än att, när med den nuvarande härordningen en intendent vid Jemtlands hästjägarecorps behöfves, en sådan intendent också skall erfordras enligt hvilken annan härordning som helst, om man nemligen icke förutsätter, att ett härordningsförslag skulle kunna framläggas, hvilket ej behåller Jemtlands hästjägarecorps, i stället för att enligt hittills afgifna förslag denna corps skolat utsvälla till fem squadroner.

Anslag för ökande af dagaflöningen för sergeanter m. fl. vid indelta arméns truppförband.

(Forts.)

Ifrågasatt anställande af en regementsintendent vid Jemtlands hästjägarecorps.

Ifrågasatt an-
ställande af en
regementsinten-
dent vid Jemt-
lands häst-
jägarcorps.
(Forts.)

Då intendenturen vid Jemtlands hästjägarcorps år 1880 ordnades på nuvarande sätt, förklarades uttryckligen, att det endast vore helt provisoriskt, som man gjorde försök att låta regementsintendenten vid Jemtlands fältjägarcorps vara intendent jemväl vid hästjägarcorpsen. Det har emellertid visat sig, att fältjägarcorpsen, liksom alla andra truppförband, behöfver sin egen intendent och har full sysselsättning för honom. Dessutom skall nu denne intendent sköta en lika magtpåliggande befattning vid en annan corps, som dertill har ett annat vapen och andra föreskrifter.

Det är tydligt, att det går ej för samme man att bestrida båda dessa befattningar, och oupphörliga svårigheter hafva äfven uppstått. Denna intendentur har icke kunnat i föreskrifven tid aflemna sina redovisningar och derjemte har det med afseende å dessa redovisningar varit mycket att anmärka, hvilket kan sägas här utan att man träder någons rätt för nära, då man begärt för mycket af intendenten.

Detta förhållande har nu räckt i tio år och bör icke få fortfara längre. Hästjägarcorpsen är det enda af alla truppförband, som icke har sin egen intendent, men den behöfver lika väl som hvarje annan corps en person, som sköter dess ekonomi.

Det är sant, att hästjägarcorpsen endast har två sqvadroner, men med afseende å mängden af göromål för intendenten är det ej stor skillnad emellan två och fem sqvadroner. Hästjägarcorpsen har lika långa möten och lika många leverantörer som hvarje annat förband. Ett större eller mindre antal sqvadroner inverkar icke så mycket.

Det är sålunda i hög grad af behofvet påkalladt, att Jemtlands hästjägarcorps får sin egen intendent, hvarför jag velat här framhålla de skäl, hvilka tala för bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag kan med godt samvete instämma i allt hvad herr krigsministern anført och är för min del mycket intresserad af att hästjägarcorpsen måtte få sin egen intendent, men å andra sidan har det varit mig svårt att vederlägga den invändningen, som gjordes i statsutskottet, att man kunde låta det vara som det är ännu ett år, då man visste genom trontalet, att en ny härordning vore under utarbetande. Visserligen hade det varit möjligt för mig, som hade plats i granskningskomitén och därför kände härordningsförslaget, att upplysa om hvad det innehåller. Men dels hade jag ej rättighet att yppa något derom, och dels är förslaget ännu icke slutligen pröfvadt af Kongl. Maj:t.

Jag såg därför ingen möjlighet att nu kunna få fram saken och måste därför låta den falla för denna gång.

I det nya härordningsförslaget kommer säkerligen denna intendentur att upptagas. Går förslaget igenom, så är ju saken dermed hjälpt; antages det deremot ej, blir det naturligtvis ingen annan

utväg än att å nyo taga upp saken, och då skall jag visserligen hjälpa till.

Som jag sagt, ser jag emellertid nu ingen annan utväg än att låta saken falla och får därför anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren utskottets i föreliggande moment gjorda hemställan.

2 och 3 punkterna.

Lades till handlingarna.

4 punkten.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: På samma gång jag ber att få förklara, att jag för min del icke har något emot ett bifall till utskottets förslag, anser jag mig böra i korthet redogöra för de i den föreliggande motionen omnämnda förhållanden.

Jag ber dervid att till en början få anmärka, att den af motionärerna åberopade författningen af den 23 september 1887 icke har något att göra med den förevarande frågan. Uti första momentet af § 1 i nämnda förordning uppräknas de smittosamma sjukdomar, med afseende å hvilka förordningen är tillämplig. Dessa sjukdomar äro sådana som boskapspest, elakartad lungsjuka för nötkreatur, rots o. s. v., men deribland förekommer icke lungröta, som motionärerna synas åsyfta. Det står visserligen i mom. 2, att äfven andra sjukdomar än de, som omnämnas i mom. 1, kunna falla under författningens föreskrifter, om nemligen konungens befallningshafvande anser dem vara lika så farliga samt anmäler förhållandet hos Kongl. Maj:t, som sedan har att i ämnet fatta särskildt beslut. Förordningen handlar om sjukdomar af så smittosam beskaffenhet, att för deras hämmande konungens befallningshafvande i vissa fall gifvits rättighet att förordna om nedslagtande af alla djur, som kunna misstänkas vara smittade, och staten förpligtats att betala hela värdet af de sålunda dödade djuren eller en del deraf. Så omfattande åtgärder och stora utgifter kunna naturligtvis icke ifrågakomma annat än vid ytterst farliga sjukdomar. Jag har mig ej heller bekant, att dessa föreskrifter tillämpats mer än en gång och då till följd af en helt annan sjukdom än lungröta, nemligen svinpesten.

Det är emellertid gifvet, att det kan finnas farliga lungsjukdomar bland hästar och att dessa sjukdomar kunna spridas i orterna. I sådana fall har Kongl. Maj:t alltid gjort hvad som kunnat göras för sjukdomens hämmande. Så inträffade fall af dylik sjukdom uti Ystad, och då vidtogos deremot temligen omfattande åtgärder. Vid lifregementets husarcorps utbröt nu i september månad lungröta bland hästarne. Då fick rekryt- och remontsqvadron, bland hvars

Anslag för åtgärder mot smittosamma sjukdomar bland indelta kavalleriets hästar.

Anslag för åtgärder mot smittosamma sjukdomar bland indelta kavalleriets hästar.

(Forts.)

hästar sjukdomen visat sig, stanna kvar, och hästarne skickades hem undan för undan först sedan de af veterinär förklarats friska och somliga kvarstannat ända till tre månader. Man torde ej heller vidare kommendera in hästarne i det gamla ruttna stallet i Örebro, utan ansåg sig tvungen att inqvartera dem i Sköfde.

Hvad beträffar sjukligheten bland hästarne vid lifregementets dragoncorps, så har enligt veterinärs intyg lungröta icke varit under hela rekrytmötet, ehuru mot slutet af mötet något lungsjukdomar börjat. I anledning häraf anlätades två veterinärer, som besigtigade hästarne, och inga andra än de, som förklarats friska, fingo gå hem. Tre rusthållshästar skickades att vårdas å veterinärinstituttet, och der blefvo de snart friska.

Deremot var det bland de hästar, som hemsändes, en, hvilken på vägen fick qvarka, och sedermera, när denna häst återkommit till rusthållet, bröt lungröta ut derstädes. En möjlighet förefinnes ju att sjukdomen ditfördes af denna häst.

Med hvad jag anført har jag velat framhålla, att Kongl. Maj:t gjort hvad som kunnat göras för att hindra lungrötans spridning. Skall ännu mera kunna göras, behöfvas dertill pengar, och om Riksdagen bifaller det framställda förslaget och anslår 5,000 kronor till ändamålet, kommer det att blifva möjligt för Kongl. Maj:t att vidtaga ännu mer ingripande åtgärder till sjukdomens förekommande.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

5—15 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

16 punkten.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b).

Uppförande såsom förslagsanslag af anslaget till ved och ljus vid fästnings- och garnisonsorter.

Herr Casparsson: Mot utskottets afstyrkande af Kongl. Maj:ts hemställan, att ifrågavarande anslag måtte uppföras såsom förslagsanslag, har jag anmält min reservation.

Jag anser nemligen, att just beskaffenheten och användningen af detta anslag gör det till en nödvändighet att uppföra detsamma såsom förslagsanslag. Bland alla flygtiga ting i denna världen är värmet ett af de mest flygtiga, detta tror jag alla vedkonsumenter kunna intyga, och att det ej är bättre bestämt med ljuset, åtminstone det artificiella, tror jag också att alla gaskonsumenter kunna

intyga. Jag anser det därför mycket olämpligt att låta ett anslag till sådant ändamål som inköp af ved och ljus vara fast.

Erfarenheten visar också, att detta anslag mången gång måst öfverskridas. Men att öfverskrida ett fast anslag strider emot grundlagen. I 39 § riksdagsordningen heter det, att om något af Riksdagen fastställt anslag skulle befinnas öfverskridet, skall statsutskottet hos kamrarne göra anmälan mot den föredragande, som en sådan anordning kontrasignerat, hvarefter Riksdagen har att förfara enligt 106 och 107 §§ i regeringsformen. Uti 7 § af instruktionen för Riksdagens revisorer säges vidare, att om revisorerna skulle finna något af Riksdagen fastställt anslag vara öfverskridet, skola de anmärka sådant i sin berättelse och afgifva fullständigt utlåtande i ämnet.

Hvad skall nu chefen för landtförvarsdepartementet göra, om han finner att ifrågavarande anslag ej räcker till? Att låta garnisonstrupperna sitta i mörkret och frysa vore omenskligt, och att öfverskrida anslaget är inkonstitutionelt. Huru han än må handla i detta hänseende, kommer han i den svårigheten, att han i ena fallet gifver en kindpust åt mensklighetskänslan och i det andra åt grundlagarne.

Det synes således, att Kongl. Maj:ts framställning har goda skäl för sig, hvartill kommer att arméförvaltningen sagt, att det icke är möjligt att på siffran bestämma det belopp, som är erforderligt. Af de skäl jag anført har därför mitt statsutskottssamvete ej tillåtit mig att instämma uti utskottets afstyrkande hemställan, samt yrkar jag nu bifall till hvad Kongl. Maj:t i detta ämne föreslagit.

Friherre Klinckowström: Utan att vilja besvara de fysiska bilder, hvilka den siste värde talaren framställde för att stärka sin sats om nödvändigheten af att ifrågavarande anslag göres till ett förslagsanslag, skall jag, på det att hans kindpustar åt ömse håll ej måtte hafva för stor verkan, omnämna en sak, som ej borde vara honom obekant, nemligen att det finnes något, som heter *besparingar* på alla åtta hufvudtitlarne, och att inom dessa Kongl. Maj:t eger använda besparingarne till de ändamål, hvilka Kongl. Maj:t finner nödiga. Jag har i all min tid, såsom jag ofta på detta rum visat både i yttrandeväg och i motionsväg, varit en fiende till såväl reservations- som förslagsanslagen och har motiverat denna min uppfattning ganska grundligt. Jag finner det nemligen onödigt att Kongl. Maj:t skall ega den rätt, som dessa anslag gifver honom, utan anser, att Riksdagen såsom det svenska folkets representant bör hafva hand öfver alla penningeutgifter. Detta säger ock grundlagen med tydliga ord.

Nu kan möjligen någon påstå, och det har också i forna tider blifvit påstådt af åtskilliga, i synnerhet af statsutskottsledamöter, att det är omöjligt att afskaffa dessa anslag. Men, mine herrar, det är så litet omöjligt att göra detta, att hvad mig beträffar jag

*Uppförande
såsom förslags-
anslag af an-
slaget till ved
och ljus vid
fästnings- och
garnisonsorter.*
(Forts.)

*Uppförande
såsom förslags-
anslag af an-
slaget till ved
och ljus vid
fästnings- och
garnisonsorter.*

(Forts.)

icke känner något enda civiliseradt land utom Sverige, der Kongl. Maj:t under formen af reservations- och förslagsanslag eger att disponera öfver folkets pengar. I Tyskland, som i många hänseenden är hvad administrationen beträffar ett modell-land, har regeringen rätt att mellan riksdagarne, för bestridande af opåräknade men nödvändiga utgifter, utfärda s. k. skattkammarebevis. Detta slags sedlar gå i den allmänna handeln och vandeln såsom penningar och inlösas af den närmast sammanträdande riksdagen, för hvilken regeringen framlägger redovisning öfver de belopp, med hvilka regeringen varit nödsakad att öfverskrida de fastställda anslagen. Att så skulle kunna ske äfven här i landet, synnerligast numera, när blott åtta månader förflyta emellan riksdagarne, tyckes mig alldeles påtagligt, och att det nuvarande förhållandet är origtigt och både bör och kan förändras till ett bättre, så att Riksdagen blir, hvad den enligt grundlagen skall vara, herre öfver rikets utgifter, det synes mig bäst bevisas å ena sidan af de stora summor, hvilka samlas i besparingar af dessa dels förslags- och dels reservationsanslag, synnerligast af de sistnämnda, och å den andra af de stora belopp, stundom uppgående till flera millioner, med hvilka förslagsanslagen öfverskridas.

På de skäl, som jag här anført, får jag lifligt anhålla om bifall till statsutskottets förslag rörande denna punkt.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag skall till en början lyckönska friherre Klinckowström till att hafva funnit ett korn på ett ställe, der han ej väntat att finna något. Hans gamla tal om förslagsanslagens användande känna vi sedan gammalt. Jag vill blott påminna honom om att förslagsanslagen ej gifva någon behållning, utan öfverskotten å dessa anslag gå åter till statskassan, hvadan Kongl. Maj:t på den vägen ej erhåller några besparingar till sin disposition. På de fasta anslagen kunna besparingar vinnas, men ej på förslagsanslagen.

Jag har i denna fråga ej gjort framställning i utskottet, då det mötte så stort motstånd från Andra Kammarens ledamöter i utskottet att få anslagets natur förändrad till förslagsanslag. Dessa ärenden behandlas nemligen på den afdelning i arméförvaltningen, der jag är chef och i följd häraf har ett särskildt ansvar för medlens användande, och jag ville ej det skulle se ut som om jag önskade att fortifikationsdepartementet skulle befrias från omsorgen att spara så långt ske kan. Men jag kan försäkra, att vi der söka spara i det yttersta och så långt vi kunna. Men hvad är att göra, då det t. ex. kommer skrivelser i februari månad från ett regemente, att med anledning af den starka vintern behöfves anslag till mera bränsle, till ytterligare några famnar ved etc.? Och lika litet som man kan begränsa kvantiteten mer än till en viss grad, lika litet kan man bestämma prisen å veden; man måste betala hvad den gäller.

Alltså är det nödvändigt att antingen detta anslag tages till så, att det ej blifver otillräckligt, eller ock att det medgifves rätt att öfverskrida detsamma, derest det skulle vara nödigt. Hvad nu särskildt den ifrågavarande bristen vidkommer, så uppgick den för 1890 till 40,866 kronor 92 öre och har uppstått dels i följd af ökad pris å bränslematerialier och dels från flera nya kasernbyggnader. Vi hafva under sista året fått nya kaserner åt andra lifgardet, åt artillerietablisementet i Visby, åt artilleribataljonen i Vaxholm och åt trängbataljonen på Karlsborg. Det torde sålunda vara alldeles nödvändigt att anslaget ökas.

*Uppförande
såsom förslags-
anslag af an-
slaget till ved
och ljus vid
fästnings- och
garnisonsorter.
(Forts.)*

Det är fullkomligt riktigt, då herr Casparsson säger, att det rättaste vore att anslaget blefve förslagsanslag, ty då sluppe Kongl. Maj:t fylla bristen medelst besparingar från annat håll, såsom förhållandet nu är. Det är nemligen ganska säkert, att äfven detta ökade anslag snart måste öfverskridas, och då får Kongl. Maj:t taga af besparingar från andra anslag, som ej äro förslags- eller reservationsanslag, utan fasta anslag, och dessa besparingar hafva visat sig blifva mindre med hvart år. Emellertid får jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Casparsson: Jag vill icke ingå i den intressanta frågan, huruvida förslagsanslag i allmänhet äro lämpliga eller olämpliga. Denna fråga tror jag har blifvit så många gånger genomdebatterad, att hvarje ledamot af denna kammare nog derom torde hafva stadgat sin mening. Men hvad beträffar talarens på elfsborgsbänken yttrande, att Kongl. Maj:t kunde taga af besparingarne, anser jag det mindre lämpligt, att i afseende på ordinarie anslag till ständigt återkommande statsutgifter hänvisa Kongl. Maj:t till uppkomna besparingar, och i statsutskottet har i allmänhet den tendensen gjort sig gällande allt mer och mer att taga väl reda på besparingarne, så att jag föreställer mig, att Kongl. Maj:t på den vägen ej har mycket att disponera. Ännu är det väl möjligt under 4:de hufvudtiteln, men snart torde besparingarne vara använda äfven der.

Friherre Klinckowström: Jag begärde ordet för att blott i största korthet svara på en del af de besynnerliga hushållningsprinciper, som friherre Leijonhufvud uttalat. Han sade att man måste hafva ljus och värme och köpa veden till hvad den kostar samt elda på sedan, tills det blir varmt.

Men hvad detta beträffar, så skulle mycken hushållning kunna ega rum, derest man för ändamålet ville begagna våra kronoskogar, hvarest ved skulle kunna fås till billigt pris. Härigenom skulle man ju kunna undvika de dyra inköp, hvilka nu måste göras till hvad pris som helst.

Vidare ber jag få nämna, att jag varit tjensteman i 30 år och dervid tjenat under olika förhållanden; men jag har alltid med grämlse sett, huru man eldat i så väl kaserner som andra embets-

Uppförande såsom förslags- anslag af anslaget till ved och ljus vid fästnings- och garnisonsorter. lokaler. Det tillgår så, att när vederbörande träda in, så måste fönstren öppnas, emedan det är för varmt. Att man på det sättet skall komma att förbruka mera ved, än nödigt är, är ju alldeles gifvet.

Jag finner under sådana förhållanden att något ökad förslagsanslag ej bör lemnas, utan anser, att de besparingar, som finnas på hufvudtiteln, kunna mycket väl förslå till en billig och lämplig uppvärmning af ifrågavarande lokaler.

(Forts.)

Herr Lundin: Jag vill ej neka till att kammaren i alla föregående punkter visat rätt mycken frikostighet mot underordnade tjänstemän, men i denna fråga känner jag åtminstone för min del min känsla särskildt tilltalad, då det gäller värme och ljus i våra kaserner.

Jag ber därför att i detta afseende få instämna med den förste ärade talaren, och jag tror, att det skulle ligga en fara deruti, om Riksdagen skulle behöfva hålla extra uppbörd för ett sådant ändamål som det, hvilket är i fråga.

Då det vidare är upplyst, att tillgångarna på hufvudtiteln äro otillräckliga, tror jag att det vore välbetänkt af Riksdagen att bifalla Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt, hvartill jag alltså vördsam samt yrkar bifall.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande moment hemställt och vidare derpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle godkänna Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

17 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

18 punkten.

Lades till handlingarna.

19—22 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

23 punkten.

Anslag till förändring af arméns gevär.

Herr Königsfeldt: Ehuru jag ej låtit anteckna mig såsom reservant i denna punkt, kan jag likväl icke biträda majoritetens åsigt, ehuru jag icke heller kan ansluta mig till den af herr Boström i

ämnet väckta motion. Lika med motionären anser jag det vara af stor vikt, att förändringen af arméns nuvarande gevär så fort som möjligt kommer till stånd, men i betraktande af de stora anslag, som på denna hufvudtitel begärts, har jag för min del ej ansett mig kunna vara med om en så stor förhöjning, som motionären här föreslår, utan har ju i utskottet hemställt, att beloppet måtte bestämmas till 600,000 kronor.

Anslag till förändring af arméns gevär.
(Forts.)

Sannolikt är det väl, att Kongl. Maj:t låtit den af mig omnämnda omständigheten medverka dertill, att Kongl. Maj:t ej begärt högre anslag.

En annan omständighet, som bör tagas i betraktande, och hvilken väl bör mana en hvar af oss att noga betänka oss innan vi bevilja en så stor förhöjning af anslaget i fråga, är den, att statsinkomsterna under januari månad med mer än en million understigit inkomsterna för samma månad sistlidna år, oakadt vi i fjol hade ett s. k. godt år.

På grund häraf får jag yrka, att kammaren ville bestämma detta anslag till 600,000 kronor, på hvilket yrkande jag vördsamt anhåller om proposition.

Jag ber att få tillkännagifva att, om vid blifvande gemensam votering det begärda anslaget till fästningsartillerimateriel skulle af Riksdagen nedsättas, jag då, när vi komma till gemensam votering om detta anslag, kommer att rösta för det högsta belopp, som här kan komma i fråga.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: En motionär har föreslagit, att det ifrågavarande anslaget skulle bestämmas till 800,000 kronor. I afseende härå har utskottet visserligen funnit den tid, under hvilken gevärsmödel ombytes, synnerligen kritisk och sålunda beslutad gevärsförändring snarast möjligt böra genomföras, men då Kongl. Maj:t ej äskat högre anslag än 400,000 kronor, har utskottet föreslagit detta mindre belopp.

Jag skall taga mig friheten påpeka, hurusom, då frågan om gevärsförändring första gången förekom inom riksdagen, Kongl. Maj:t särskildt betonade, att det var brådt om och låg vikt uppå att arméns gevär med första undergingo förändring, och då begärdes för det ändamålet och för förändring af 200,000 gevär öfver tre millioner kronor att utgå med 400,000 kronor första året. Riksdagen tog saken mera lugnt och beviljade blott 300,000 kronor samt satte ned gevärsantalet till förändring af 100,000 gevär. Anslaget i sin helhet bestämdes till 1,668,000 kronor. Fabrikationen ordnades så, att under vanliga förhållanden arbetas upp 400,000 kronor årligen med den arbetsstyrka, hvaröfver man förfogar. Dessa 400,000 kronor svara emot en förändring af 25,000 gevär. Nu föreslås 800,000 kronor, för hvilka jag naturligtvis ej kan vara annat än tacksam, då derigenom gevärsförändringen kan påskyndas.

Anslag till för-
ändring af ar-
méns gevär.

(Forts.)

Af verkställd utredning framgår, att genom att blott obetydligt utvidga våra befintliga etablissement och genom inköp af en del nya maskiner samt antagande af flera arbetare, så att arbetet kan fortgå dag och natt, går det mycket väl för sig — helst en del af fabrikationen kan lemnas till privata verkstäder — att inom landet arbeta upp 800,000 kronor.

Jag ber att få nämna, att vi den 1 januari i år hade 14,000 à 15,000 gevär till hälften färdiga, som ju alltid är fallet under pågående tillverkning, och dessutom anser jag, att innan årets slut hafva vi 25,000 gevär ändrade. Dessa förslå till nära två fördelningar. Om vi sedan få 400,000 kronor nästa år, hafva vi 50,000 gevär i ordning, motsvarande $3\frac{1}{2}$ fördelningar. Skulle nu anslås 800,000 kronor, blifver det 75,000 gevär, som då skulle räcka till ungefärligen fem fördelningar med ett gevär till hvarje man, men ingen reserv. Skulle deremot, såsom nyss föreslagits, anslås 600,000 kronor, kunna dessa fördelas på två år, således nära 500,000 kronor i år och resten nästa år, och skulle denna summa mycket väl kunna upparbetas vid våra nuvarande verkstäder. Men jag upprepar ännu en gång, att Kongl. Maj:t är tacksam, ju större anslag som för ändamålet beviljas.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag har, såsom herrarne kunna finna, instämt i reservationen till förmån för herr Boströms motion; men jag kan ej förneka att jag, äfven efter de upplysningar som lemnats från statsrådsbänken, hyser en viss tvekan om huruvida ett så stort årsanslag kan med fördel användas. Möjligheten deraf förutsätter ett i hög grad ansträngdt arbete jemte anskaffande af nya maskiner och en mycket ökad arbetsstyrka. Ehuru jag i valet emellan 400,000 och de af herr Boström föreslagna 800,000 röstar för de senare, vore det dock efter mitt förmenande klokare att för denna gång stanna vid de af herr Königsfeldt föreslagna 600,000, hvarför jag ansluter mig till hans förslag, som jag tror har mera utsigt att gå igenom i en blifvande gemensam votering, och hvilken summa torde kunna erhållas äfven nästa år, och alltså gevärsförändringen fortgå med den fart, som är nödvändig för armén.

Herr Boström: Då jag tillåtit mig att väcka motion i denna för landets försvar så viktiga fråga, har jag ansett det olämpligt och onödigt att låta motionen åtföljas af någon lång motivering, och den korta motivering, jag gjort, har äfven blifvit af utskottet gillad. Anledningen till att utskottet det oaktadt afslog motionen var blott den, att man i utskottet hyste tvekan, huruvida det högre anslaget, som jag begärt, skulle kunna under ett år inom landet upparbetas. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har emellertid nu lemnat kammaren den upplysning, hvilken jag för öfrigt erhållit i form af en P. M. från vederbörande myndighet, att denna summa kan inom landet upparbetas.

Jag tror därför, att alla skäl tala för bifall till mitt förslag att höja det ifrågasvarande anslaget till 800,000 kronor, i stället för 400,000 kronor, och jag tillåter mig vördsamt anhålla om proposition härpå.

Anslag till förändring af arméns gevär.

(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, att i afseende på förevarande punkt, om hvars godkännande ingen af kammarens ledamöter gjort framställning, yrkats dels, af herr *Königsfeldt*, att till förändring af arméns nuvarande gevär till vapen af liten kaliber måtte på extra stat för år 1892 anvisas ett belopp af 600,000 kronor, dels ock, af herr *Boström*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af grefve Sparre med flere vid punkten afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på godkännande af hvarterdera af nyssnämnda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Boströms yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

24 punkten.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b).

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Utskottet har här afstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts förslag beträffande uppförande af ett förrådsskjul å Karlsborg. På sid. 26 säger utskottet:

»Vid behandling af denna fråga under nästlidna års riksdag yttrade utskottet, att det föreslagna förrådsskjulet, hvilket hufvudsakligen vore afsedt till bättre förvaring än hittills af visserligen användbar, men ej fullt tidsenlig artillerimateriel, syntes utskottet mindre nödigt, helst som med den mängd byggnader, som funnes inom Karlsborgs fästningsområde, svårighet icke borde vara för handen att på annat sätt utan nybyggnad bereda lämpligare plats för berörda materiel.»

Men på Karlsborg finnas inga byggnader, som lämpa sig här till. De, hvilka finnas, äro upptagna. De enda förvaringsrum, som man skulle kunna tänka sig, vore i kasematterna under vallarne, men de äro afsedda att inrymma hvarjehanda saker i krigstid och under belägring. I fredstid äro dessa lokaler alldeles för fuktiga för inhyssande af sådan materiel, som här är i fråga.

Möjligen har det ej blifvit tillräckligt tydligt uttryckt i den kongl. propositionen, hvilken äldre artillerimateriel som här egentligen afses, hvarför jag skall bedja att i detta hänseende få lemna några korta upplysningar.

Anslag till uppförande af ett förrådsskjul å Karlsborg.

*Anslag till upp-
förande af ett
förrådsskjul å
Karlsborg.*
(Forts.)

Denna äldre artillerimateriel är dels fästningsmateriel, som ännu är fullkomligt duglig, men som far mycket illa utaf att stå ute och blir snart förderfvad, om den ej kommer under tak.

Vidare finnas å Karlsborg uppställda ammunitionskolonner, dels hörande till artilleriet, dels till infanteriet, bestående af äldre vagnar, förut afsedda för fältarmén, men nu satta ned i andra linien, såsom t. ex. de artilleriammunitionsvagnar, hvilka användes intill dess de refflade kanonerna infördes, utmärkta vagnar för öfrigt, men af trä och med hjul af trä. Om dessa få stå ute ännu ett tiotal år, så blifva de sedan odugliga.

På samma sätt med infanteriammunitionsvagnarne, till hvilkas förändring Riksdagen lemnar årliga anslag. De äro äfven mycket bra för sitt ändamål, men skola de fortfarande stå ute, så ruttna de ned och duga ingenting till. Derfor är det ej förenligt med en god hushållning, om Riksdagen afslår denna del af Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Boström: Ehuru föreliggande betänkande icke åtföljes af någon reservation, tager jag mig dock friheten att, med afslag å statsutskottets utlåtande i förevarande punkt, yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag i ämnet. Jag har nemligen, sedan ärendet behandlats inom statsutskottet, blifvit af vederbörande myndigheter underrättad om nödvändigheten af att detta anslag komme att beviljas.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har redan redogjort för att det nu mera icke är fråga om att i detta skjul insätta äldre fästningsmateriel. Förhållandet är, att då denna punkt vid 1889 och 1890 årens riksdagar afslogs, anledningen var den, att dåvarande generalfältygmästaren upplyst, att de pjäser, som der skulle förvaras, utgjordes af gammal kasserad fästningsmateriel från Karlstens slofade fästning. Nu ha emellertid förhållandena helt och hållet förändrats. Af de 22 ammunitionskolonner, som skola tillhöra en mobilisering af vår armé, är bestämdt att 8 stycken, 4 för artilleriet och 4 för infanteriet, skola placeras på Karlsborg. Dessa 8 kolonner hafva tillsammans 160 stycken fordon, och det kan omöjligt vara med god ekonomi förenligt att en sådan massa dyrbara fordon står under bar himmel. Härtill kommer en annan omständighet, nemligen den, att i fall det beslut, som af kammaren fattats om beviljande af 189,000 kronor för bestyckning af Karlsborg, äfven kommer att blifva Riksdagens beslut, så komma de 12 c. m. fästningskanoner, som äro afsedda att placeras på hufvudvallen på Karlsborg, att ökas med ytterligare 19 pjäser. Under sådana förhållanden hemställer jag, om det icke här vid lag vore med synnerligen god hushållning förenligt, att ett sådant skjul som Kongl. Maj:t begärt genast uppfördes. På dessa skäl, jemte dem som af herr statsrådet äfven andragits, skall jag be att få yrka afslag på utskottets betänkande och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande ifrågavarande moment endast yrkats, af herr *Boström*, att kammaren, med afslag å utskottes hemställan, skulle godkänna Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på antagande af herr *Boströms* förslag; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

25 punkten.

Anslag till ett kasernetablissemang i Jemtland.

Herr statsrådet friherre *Palmstierna*: Jag ber om ursäkt, att jag så mycket upptager kammarens tid, men jag måste anhålla att få yttra några ord till försvar för Kongl. Maj:ts förslag beträffande artillerietablissemang i Jemtland.

Det är nu tredje riksdagen å rad detta förslag framkommit. De begge förra gångerna vann det Första Kammarens bifall, men i år har det vunnit bifall af endast en tredjedel af kammarens ledamöter i statsutskottet. Man skulle kunna göra sig den frågan: hvad beror detta på? Icke kan det bero derpå, att Kongl. Maj:t detta år begärt 40,000 kronor mera för att genast kunna ordna batterierna såsom åkande, då detta är en tanke, hvilken af Första Kammarens ledamöter flera gånger framstälts. Går man till utskottets utlåtande, står såsom skäl anfördt, att ett härordningsförslag är under utarbetande och att man af den anledningen skall vänta.

För min del kan jag icke godkänna ett sådant skäl. Ty det är gifvet, att med vår nuvarande härordning, liksom vid hvarje ny härordning, det icke kan vara lämpligt att först hundra mil från gränsen — nemligen här i Stockholm — ha ett artilleri förlagdt; det är väl något långt borta. Det är visserligen sant, att på vägen hit ligger i *Hernösand* ett mindre batteri, men som måste hyra kasern, har inga öfningslokaler etc., och är dessutom för liten styrka för att kunna drifva några ordentliga öfningar; allt är provisoriskt.

I alla härordningar föreslås för öfrigt, att i *Norrland* böra ligga sex batterier, och det kommer naturligtvis äfven att ske i den som nu är under utarbetande. Då är endast frågan: hvar skola de ligga?

I *Andra Kammaren* tillät jag mig i fjor göra en vidlyftig utredning i frågan, med anförande af alla auktoriteter, som yttrat sig för att de borde förläggas i *Östersund*. Jag vill naturligtvis icke trötta kammaren med ett upprepande, men något skall jag be att få framhålla, nemligen att denna plats tillstyrkts af de så väl militära som parlamentariska komitéerna och utskotten 1875, 1877, 1878 och 1882, i Kongl. Maj:ts förslag 1884, 1885, 1889, 1890 och 1891, att den förordats af generalstabschefen 1887 och 1890, samt att, då jag under hand frågat de generaler, som nu behandla härordningsfrågan, om deras åsigt i saken, de alla voro ense om att alla sex batterierna borde förläggas i *Östersund*. Den frågan tror jag således vara tillräckligt belyst.

Anslag till ett
kasernetablis-
sement i Jemt-
land.

(Forts.)

Men man behöfver naturligtvis icke tro på auktoriteter. I så fall har man ett annat förslag, nemligen frågan om Bodens lämplighet. Men jag kan väl knappast tro, att någon vill lägga ett artillerietablisement i Boden, innan der finnas befästningar. I händelse af ett krig vore det ju till spillo gifvet, och komma befästningar dit, bör der i första hand finnas fästningsartilleri. Till följd af klimatets stränghet och den myckna snön, som inverkar ofördelaktigt på öfningarna under större delen af året, skulle der icke heller kunna läggas mer än två batterier, och de återstående fyra skulle ligga i Jemtland.

Två batterier finnes det således intet skäl att icke nu bevilja kasernanslag till. Det är ju dessutom endast meningen att nu uppsätta de två batterier, som för tjugu år sedan afsågos för Norrland och hvilka af Riksdagen beviljats, men af brist på medel icke kunnat uppsättas.

Hvad sjelfva platsen beträffar, så är förslag visserligen endast uppgjort för två batterier men på så sätt, att utan särskildt ökade kostnader fyra ända till sex batterier kunna förläggas der.

Jag vill slutligen framhålla den ökade vikt, fältartilleriet är från år fått. Man vet, att Frankrike högst betydligt ökat sitt fältartilleri och att Tyskland gjort detsamma, ehuru icke i samma proportion. Och naturligt är, att vår armé, som består af en relativt så stor beväringstyrka, hvilken i en framtid i Norrland kanske blir ännu större, behöfver ett fältartilleri att stödjä sig vid, särskildt i Norrland, der så många goda positioner finnas att försvara. Dessa äro de skäl, som enligt min tanke tala för bifall till Kongl. Maj:ts proposition rörande önskvärdheten att slutligen få ett fältartilleri i Norrland.

Herr Casparsson: Utskottets motivering för afslag på Kongl. Maj:ts framställning är, att »då ett nytt härordningsförslag för närvarande är under utarbetande, har utskottet ansett förevarande fråga lämpligen böra tills vidare anstå i afvaktan på härordningsförslaget framläggande».

Den der visan känna vi ofantligt väl, både ord och melodi. Då det är fråga om partiella förbättringar i försvaret, så säger man: nej, vi vilja vänta, tills vi fått ett omfattande härordningsförslag framlagdt. Och då detta sedan framlägges — då?!

Nej, en fogel i hand är bättre än tio i skogen, och en *division* i verkligheten är bättre än ett helt *regemente* på papperet. Det skulle annars lätt kunna inträffa, att, om en kommande historie-skrifvare skulle skildra, huru vi förlorade Norrland, han finge säga: på den tiden var man så sysselsatt att jaga efter de höga idealen, att man totalt förlorade fotfäste på den hårda verklighetens mark; och så bröt olyckans dag in. Äfven jag har någon gång svärmat för idealen, men i försvarsfrågan är jag realpolitiker. Och då nu tillfälle erbjudes att göra något verkligt för Norrlands försvar, att

kunna erhålla en artilleridivision i Östersund, så tvekar jag icke ett ögonblick att framställa det yrkandet, att kammaren med afslag å hvad utskottet föreslagit ville bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

*Anslag till ett
Kasernetablis-
sement i Jemt-
land.*

(Forts.)

Herr von Hedenberg: Om de upplysningar, som nu lemnats af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, kommit utskottet tillhanda, är jag nästan öfvvertygad, att denna kammares ledamöter inom utskottet enhälligt skulle tillstyrkt bifall till förslaget. Men då så icke varit förhållandet och ett arméorganisationsförslag är att förvänta och man i alla föregående arméförslag, som sett dagen, funnit förslag om ett norrländskt artilleriregemente, men här endast var fråga om en byggnad för två batterier, så ansågo vi icke frågan vara i det skick, att vi kunde tillstyrka bifall. Jag måste således, oaktadt de upplysningar som gifvits, — om ock blott formelt — yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Klinkowström: Jag nödgas äfven i denna fråga rangera mig på utskottets sida. Utskottets skäl, att man bör afvakta det nya omfattande förslaget till omdaning af vårt försvarsverk, innan man fattar beslut i denna fråga, synes mig vara fullt tillräckligt för att nu afslå densamma. Att under tidernas lopp äfven bland de högre myndigheter, som haft att behandla dessa frågor, förändrade åsichter gjort sig gällande, finna vi, om vi betrakta hvad departementschefen säger på sid. 27 och 28 i utskottets betänkande. På sid. 27: »Departementschefen, som i hufvudsak vidhölle de af honom åren 1889 och 1890 uttalade åsichter, har endast beträffande frågan om utrymmet inom kasernetablisementet ansett sig böra frångå den ståndpunkt, han förut intagit.» På sid. 28 yttrar han vidare: »Då nemligen i sig sjelft vore klart, att, om en förändrad härorganisation komme till stånd, den för Norrland afsedda artilleristyrka måste, på sätt i alla de senare härordningsförslagen jemväl varit förutsatt, blifva organiserad såsom åkande», i stället för att det förut varit föreslaget, att om den flyttades till Östersund, den skulle utgöras af fotbatterier. Detta visar mer än tillräckligt, synes mig, att man bör invänta den lyckliga tidpunkt, då det nya härordningsförslaget af Kongl. Maj:tt inlemnats till Riksdagen, för att bestämma sig i alla dessa frågor. Det är rätt ledsamt, att detta förslag så länge låter vänta på sig, ty de hvarandra motsägande tidningsuppgifter man haft om förslaget och dess grundbestämmelser låta oss befara, att, om det, såsom man påstår, skulle komma in i två repriser, nemligen detta år endast nytt förslag för bevaringsmanskapets organisation, öfning och tjenstetid, och först nästa år ett förslag om sjelfva stammen, ett förslag, som sålunda styckevis i år inkomme, icke kan och icke bör bifallas. Det vore, synes det mig, vida bättre och mera både i regeringens och landets intressen, om regeringen vid denna riksdag inkomme med, om jag så får säga, ett principbetänkande i frågan, hvilket innehölle huf-

*Anslag till ett
kasernetablis-
sement i Jemt-
land.*
(Forts.)

vudgrunderna för omdaningen af försvaret. Ty innan Riksdag och regering blifvit ense beträffande hufvudgrunderna, tyckes det mig vara förspild möda att sysselsätta sig med den massa detaljer, som fordras för uppställande af ett fullständigt härordningsförslag.

Den sida af Riksdagen som jag tillhör — och i denna fråga både hoppas och tror jag, att den sidan skall hafva majoritet — den vill nödvändigt veta, och både landet och Riksdagen har rätt att få veta, om regeringen ämnar uppgifva den indelta armén såsom stam för beväringen eller fortfarande bibehålla densamma. Det synes mig vara det viktigaste, att regeringen tillfrågar representationen i denna viktiga fråga. Ty har representationen en gång förklarat sig gå in på t. ex. regeringens förslag att uppgifva den indelta armén, att förstöra densamma såsom stam för beväringen och söka stammen bland sjelfva beväringen, nå väl, då kan regeringen sedan bygga på den af Riksdag och regering fastställda grunden. Men om deremot flertalet inom Riksdagen, liksom jag är öfvertygad flertalet inom landet, håller på indelningsverkets bibehållande mot det att dess börda fördelas lika på alla skattdragande, så synes det mig vara skäl, att regeringen får veta detta, för att sedan kunna bygga sitt förslag på den indelta arméns bibehållande såsom stam för beväringmanskapet. Ett sådant principbetänkande vore icke så fasligt svårt att fort nog åstadkomma. Den oro, som råder inom landet och äfven inom Riksdagen, och den osäkerhet som alstras af att man icke känner regeringens intentioner i denna, man kan väl säga, landets viktigaste fråga, gör att man ogerna vill gå in på hvarje ny organisationsfråga. Och jag kan gerna säga herrarne, att alla de punkter, som i detta betänkande rörde tillökning i aflöningen för underofficerare och deras gelikar vid så väl indelta som värfvade armén, tillhörde de punkter, som man i princip icke ville bifalla. Men jag gick icke med på den vägen, därför att jag, oakadt principen var riktig, ömmade för de stackars underofficerarne, som väl behöfde denna aflöning; och därför gick jag i tysthet mot principen i denna fråga och uppträdde icke mot densamma. Men tro mig, det finnes ännu ganska många, som hålla på principen, och det skall nog gifva sig tillkänna vid den gemensamma voteringen. Jag yrkar som sagdt bifall till utskottets förslag.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Till en början ber jag att få uttala den förhoppning, att regeringen icke måtte följa sin vän, friherre Klinckowström, i afseende på behandlingen af ett nytt arméförslag och jag lägger en särskild vikt på, att Riksdagen icke måtte gå denna, enligt min tanke, fullkomligt bakvända väg att först fastställa principer och sedan efter all sannolikhet kullkasta ett förslag, som är byggt på dessa principer, emedan det icke är tillfredsställande, men på samma gång förbjuda regeringen att komma fram med några nya principer, som kunde vara bättre. Principernas praktiska duglighet pröfvas bäst genom dess tillämpning

på ett utveckladt förslag. Jag hoppas, att regeringen kommer att pröfva de förslag, som nu äro under utarbetning, och sedermera står fast vid sin uppfattning, oberoende af om några detaljförändringar behöfva vidtagas.

Anslag till ett kasernetablissemment i Jemtland.

(Forts.)

Hvad nu den föredragna punkten beträffar, så har jag tvenne gånger förut, vid föregående riksdagar, uttalat mig för, att detta etablissemment måtte förläggas i Östersund. Detta är, enligt min tanke, den rätta platsen och der bör artilleriet hafva sin station. Beträffande sjelfva frågan har denna nu så till vida inträdt i ett nytt skifte, att då chefen för landtförsvarsdepartementet förut föreslagit byggandet af detta etablissemment, har detta skett utan att derjemte föreslå artilleridivisionens förändring från fot- till åkande artilleri och etablissemmentets byggnad för tills vidare endast fot-artilleri. Denna gång afser förslaget dock, att byggnaden skulle uppföras för ett åkande artilleri, ehuru förändringen af sjelfva artilleriet icke ingår i detta förslag, utan uppskjutes till den omtalade nya omorganisationen af armén. Deremot är här icke omtaladt, huru etablissemmentet skall anordnas, i händelse en större styrka erfordras på denna plats och således rum måste beredas för 4 eller 6 batterier. Efter detta betänkandes behandling i utskottet har jag fått närmare reda på förhållandena i detta afseende och kan då meddela, att det verkligen finnes tillräckligt utrymme på platsen för att bygga ett etablissemment icke allenast för 2 utan äfven 4 och 6 batterier, hvilketdera som kan blifva beslutadt.

I denna fråga har jag således ingenting emot ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition, i synnerhet efter det yttrande, som vi nyss hörde från statsrådsbänken.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föreliggande punkt hemställt och vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

26 punkten.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Under en lång följd af år har det vid afgifvande af förslag till Kongl. Maj:t, angående hvad som skulle behöfvas för befästningsarbetena vid Karlsborg, begärts af arméförvaltningen, att anslaget skulle ökas åtminstone till 200,000 kronor. Skälet dertill är dels det, att fästningsbyggnaden avancerar alldeles för långsamt, så att det icke är tänkbart, att den med detta anslag på 150,000 kronor skall kunna blifva färdig inom rimlig tid, dels också, att det icke är möjligt att hushålla med kronans medel och bedrifva arbetena med den ekonomiska fördel som borde och kunde ske, i fall anslaget vore någorlunda tillräckligt. Det

Anslag till Karlsborgs fästningsbyggnad.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

är gifvet, att om man sänker anslaget till ett stort arbete under en viss gräns, så blir arbetsprodukten dyrare, än om ett efter dess omfång afpassadt belopp anvisas. Jag bifaller således med nöje Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt. Jag skall blott be att få lemna en och annan upplysning angående kostnaderna för Karlsborg.

Sista gången ett fullständigt kostnadsförslag uppgjordes för Karlsborgs fästning var år 1876. Det hela beräknades då uppgå till en summa af $5\frac{1}{2}$ millioner kronor. Af dessa voro $2\frac{1}{2}$ millioner afsedda för de egentliga fästningslinierna åt landsidan. Häraf beviljades 1,480,000 kronor. Således återstå öfver 1 million för befästningarne åt landsidan. Bland viktiga arbeten, som ännu icke äro färdiga, är det stora bombfria kruthuset, som skulle kosta 470,000 kronor, af hvilka dock sedan anvisats 290,000 kronor, och återstå sålunda för detta arbete 180,000 kronor. Dertill komma påbörjade arbeten på Vaberget, hvilka äro beräknade till 498,000 kronor, hvaraf endast 190,000 kronor äro beviljade. Det visar sig således, att den nu begärda förhöjningen i anslaget är alldeles nödvändig för att befästningsarbetet skall kunna något mera forceras.

Jag ber att få nämna ett par ord om de kostnader, som i andra länder användas för det fasta försvaret och befästningarne. De äro öfver allt betydliga och jag skall nämna några utaf dem. De profetior, som för 20 å 25 år sedan uttalades, att fästningarnes tid skulle vara förbi och att det skulle vara gagnlöst att vidare bygga sådana, har icke vunnit någon bekräftelse i praktiken. De två mäktiga stater, som under de senaste åren stått emot hvarandra, nemligen Tyskland och Frankrike, hafva båda, så väl segrarne som de besegrade i sista stora krig, forcerat fästningsbyggandet, hvar och en på sitt håll och de neutrala magterna hafva följt deras exempel. Det har på dessa 20 år byggts flera fästningar, än sammanlagt under ett par århundraden förut.

Belgien har för sina befästningar anvisat 54 millioner.

Danmark har till Köpenhamns landsida, som beräknas kosta 40 millioner, utgifvit till december 1889 14 millioner, och sjösidans befästningar räknas till 9 millioner.

England, som väl icke kan talas om i jmförelse med oss, har anvisat 3 millioner £ st.

Frankrike har sedan 1874 utgifvit till befästningar den ofantliga summan af 2,442 millioner francs.

Holland har årligen 1885—1889 använt 1,700,000 å 2,000,000 gulden.

Italien 1885 beviljade till befästningar 155 millioner francs.

Rumänien, sedan 1884, 136 millioner francs.

Ryssland, 1887—1888—1889 14 å 15 millioner rubel om året.

Schweiz, som är ett neutralt land och jmförelsevis beskedligt, har anslagit till befästningar vid St: Gotthards-tunneln 6 millioner francs.

Spanien anvisade 1889 6 millioner pesetas (= francs).

Tyskland anslog 1872—73 300 millioner mark, 1887 114 $\frac{1}{2}$ million, dessutom för inköp af mark 100 och till kanoner 45.

Österrike-Ungern årligen 1886—91 13 $\frac{1}{2}$, 47, 33, 43 $\frac{1}{2}$ millioner.

Herrarne finna således, att om man jemför de här begärda 200,000 kronor med de siffror, som jag ofvanför nämnt, så äro de försvinnande små och knappast att tala om. Jag anhåller derfor om bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å statsutskottets hemställan.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i afseende på nu förevarande punkt endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla Kongl. Maj:ts framställning oförändrad.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

27 punkten.

Mom. a).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. b).

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Den tid är nu lyckligtvis förbi, då häftiga strider och meningsskiljaktigheter egde rum inom flottan och representationen angående rätta organisationen af vårt sjöförsvaret och beskaffenheten af flottans materiel. Under det dessa strider pågingo, framställdes ock den tanke, att svenska flottan endast borde ega *en* egentlig station och att denna borde ligga i Stockholm. Uti de sjöförsvarskomitéer, som tid efter annan tillsattes för ordnande af vårt sjöförsvaret, upptogs äfven denna fråga till utredning och resultatet blef alltid, att Karlskrona station ej kunde undvaras, utan måste bibehållas såsom hufvudstation för flottans sjögående fartyg. Så snart man något närmare ingår i frågans utredning, är ock lätt att inse, att resultatet ej kunde blifva annat, äfven då man stundom gick till undersökningarne med en förutfattad afvikande mening.

*Anslag till ett
fästningsverk
å Aspö.*

Största svagheten för vårt land, likasom för hvar och en sjömagt af andra eller tredje ordningen, är att finna ej så mycket deruti, att vi måste börja kriget med ett ringa antal fartyg och således antagligen genast blefve vår fiende underlägsen på öppna sjön, som fast mera deruti, att vi ej äro i stånd att under pågående krig ersätta de förluster, som drabba våra krigsfartyg, och att sådana komma att inträffa under striderna med fienden, kanske ock af andra

Anslag till ett
fästningsverk
å Aspö.
(Forts.)

anledningar, derpå måste vi vara beredde. I de stora sjömagternas marin äro alltid ett större eller mindre antal krigsfartyg under byggnad på statens och enskilda varf, och dessa fartygs byggnad bedrifves på sådant sätt, att en del fartyg alltid befinnas nära färdiga, så att de, i händelse af rustning, genom ett forceradt arbete inom ganska kort tid kunna löpa ut fullt färdiga, andra befinna sig i ett lägre stadium af nybyggnad och åter andra äro än mera afslägsna från sin fulländning. Genom detta sätt att gå till väga kan flottan påräkna att under krigets lopp, äfven om detta skulle räcka ganska lång tid, alltjemt tid efter annan vinna ersättning för lidna förluster eller effektiv förstärkning i sina krafter. Något sådant kunna vi ej påräkna. Ett pansarfartyg fordrar tre år att byggas och stundom hafva vi ett fartyg på stapeln, stundom intet! Någon större förstärkning af våra krigsfartyg hafva vi ej att hoppas på under pågående krig.

Men om så är förhållandet, så är det af så mycket större vikt, att de fartyg vi hafva att disponera med största möjliga lätthet och hastighet kunna repareras och åter försättas i stridbart skick, om de under striden eller genom olyckshändelser blifva skadade, och snarast möjligt åter kunna intaga sin plats i landets försvar. I de gamla segelskeppens tid var det lätt nog för ett fartyg att efter sjöstrid åter försätta sig i stridbart stånd. Ett lineskepp kunde stundom bära ända till ett 50-tal af den tidens kulor i skrofvat utan större olägenhet. Hade någon kula genomträngt sidan, så satte man en plugg eller en taljboll i hålet; blef en rå afskjuten, så fans en ny i kobryggan och för ett sönderslitet segel hemtade man upp ett annat ur skeppets förråd. Ofta kunde dessa reparationer utföras af skeppets egen besättning i öppna sjön, eller ock uppsökte man den första bästa ankarplats, der fartyget på några dagar åter fullständigade sin »toilette» för att åter utlöpa till nya strider. Annorlunda blef förhållandet, då ångfartygen intogo segelfartygens plats. Deras mycket sammansatta maskinerier, hvilka med införandet af pansaret än mera tillväxte i antal och betydelse för fartygets skötsel, kunna endast undantagsvis åter inståndsättas af fartygets eget folk, om de på något väsentligt sätt kommit i olag. Fartyget blef för hvarje reparation af maskineri och ångpannor nödsakadt att vända sig till en mekanisk verkstad, och för den skull löpa in i en hamn, der en sådan finnes, och dertill en verkstad, som hade tillräckliga medel för handterande och bearbetande af så tunga och noggranna maskindelar som de, hvilka ingå uti ett nutidens pansarfartyg. Dessutom fordras det att hamnen är så belägen och så skyddad mot en fiende, att fartyget i frid och ro får tid att låta utföra de erforderliga ömtåliga reparationsarbetena.

I hvad läge befinna vi oss nu i detta hänseende? Hvart skall ett svenskt fartyg, som blifvit skadadt under en strid i Östersjön, vända sig för att finna hjälp och skydd? I Stockholm, ja väl! der finnas goda verkstäder och dockor, och inloppet är försvaradt, men

det är alls ej sagdt att det skadade fartyget *kan* komma till Stock- *Anslag till ett*
 holm. Krigsläget kan lätt vara sådant, att vägen dit är stängd genom *fästningsverk*
 den fiendtliga flottan och att vårt fartyg råkar i fara att i sitt ostrid- *å Aspö.*
 bara skick blifva upphunnet och borttaget. En enda reträtthamn *(Forts.)*
 är alldeles för litet för vår långa kuststräcka. Af öfriga hamnar
 på vår östra kust söder om Stockholm — såsom Nyköping, Norrköping, Vestervik, Oscarshamn, Kalmar — sakna alla utom Oscarshamn större mekaniska verkstäder för skeppsbyggeri, och alla äro de öppna och oförsvarede. För fienden, som snart utspanar hvart vårt fartyg lupit in, blir det en särskild lockelse att följa det efter med ett par af sina fartyg i ändamål att förstöra det i hjälplöst tillstånd liggande svenska fartyget. Några timmars besök och ett centner dynamit eller bomullskrut är tillräckligt att försätta detta i sådant tillstånd, att det ej på mycket lång tid, om ens någonsin, kan återtaga sin verksamhet på sjön.

Med våra södra och östra hamnar förhåller det sig i det hela på samma sätt. Karlshamn, Åhus, Ystad, Trelleborg, Landskrona, Helsingborg, Halmstad, Varberg äro alla öppna och oförsvarbara och utan nödiga verkstäder. Malmö och Göteborg hafva visserligen stora verkstäder och varf för skeppsbyggeri, men äfven de äro utan försvar. Dessutom hvad i synnerhet Göteborg angår, är dess läge allt för aflägsset från vår sannolikaste stridsplats, Östersjön, och att hinna dit för ett fartyg, som t. ex. vid Öland fått en svår läcka, är i och för sig ett osäkert företag, äfven om ingen fiende skulle söka hindra resan. Karlskrona deremot erbjuder alla de egenskaper, som erfordras af en örlogshamn. Der finnas stora verkstäder och dockor för fartygs reparation, hamnen är ypperlig och dess inlopp är försvaradt, så att våra fartyg ingenting hafva att frukta, då de behöfva vara i fred och ro under utrustning eller reparationer. Dess läge är ock i alla afseenden serdeles fördelaktigt såsom stöd för en flotta, som opererar i Östersjön. Ända från Åland kan ett fartyg på mindre än 24 timmar hinna till Karlskrona, och från södra delen af Östersjön behöfves ej mer än hälften eller tredjedelen af denna tid för att uppnå Karlskronas skyddade hamn. Med säkert öga för hvad ett sjökrig tarfvar valdes därför denna plats redan för 200 år sedan och hvad derefter timat har på intet sätt minskat dess betydelse för vårt sjöförsvar.

I förbigående vill jag dock vidröra ett förhållande med Karlskrona varf, som väl förtjenar att uppmärksammas. Ett nutidens skeppsvarf med verkstäder, afsedda att betjena krigsfartyg, måste ovilkorligen följa väl med sin tid i fråga om alla de maskiner och anläggningar af afrahanda slag, som ej kunna undvaras vid arbeten för och på större krigsfartyg, och detta låter sig näppeligen göra, med mindre varfvet alltjemt är sysselsatt med fartygsbyggnader. Eljest inträffar ofelbart inom några år, att verkstäderna stanna efter sin tid, ingenjörerna förlora erfarenhet och insigt i de nya mekaniska detaljer, som böra tillämpas, och arbetarne kunna ej utan öfning bibehålla den skicklighet, som är oundgänglig för utförande af så svåra

Anslag till ett fästningsverk å Aspö.
(Forts.)

och grannliga arbeten som de, hvilka i allt större mått dagligen förekomma vid krigsfartygens konstruktion. Huru vida Karlskrona verkstäder och varf ännu besitta dessa egenskaper i fullt mått eller om de redan börjat aftaga, är en sak, hvarom jag ej nu vill uttala något omdöme, men visst är att om alla större nybyggnader fortfarande på samma sätt som under de senare åren uteslutande ske på privata verkstäder, så är den dag i annalkande, då Karlskrona varf ej längre kan fylla de uppgifter vi hafva rätt att deraf vänta. Jag fruktar att redan nu varfvet ej är i stånd att utföra ett och annat af sådana skepparbeten, som under ett krig kunna komma i fråga att i största hast få utförda.

Sedan jag nu framhållit Karlskronas stora vigt för flottan under ett sjökrig, öfvergår jag nu till frågan om hamnens försvar, ser-skildt hvad angår stora inloppet.

I gamla tider, före ångbåtarnes införande, ansågs på goda skäl, att de båda »sjökastellen», Kungsholmen och Drottningsskär, i förening med det oreña farvattnet utanför inloppet utgöra tillräckligt försvar. Också har Karlskrona aldrig under de sjökrig vi fört efter dess anläggning varit utsatt för något anfall af en fiendtlig flotta. Med införandet af ångkraften å örlogsfartyg förändrades redan förhållandet betydligt. Farvattnet blef vida mindre farligt att passera, skeppen kunde framgå oberoende af vinden och dess omkastningar och den tid ett skepp behöfde utsätta sig för beskjutning från fästningarne vid sundets genomlöpande blef mycket reducerad. Vid Kungsholmens ombyggnad under första hälften af detta århundrade förseddes den därför med en lång rad af bombkanoner, den tidens kraftigaste och för träfartyg särdeles fruktansvärda vapen, hvaraf största antalet 145 stycken voro rigtade tvärt öfver sundet, hvarjemte detta på trängsta stället skulle i krigstid spärras medelst stängselflottor, väl förankrade. Men snart uppträdde de bepansrade skeppen, mot hvilka bombkanonerna voro kraftlösa, och skeppen erhöilo grofva refflade kanoner med flerdubbelt ökad skottvidd och träffsäkerhet och det är med sådana vi nu hafva att räkna.

På den karta öfver Karlskrona redd, jag här håller i handen kunna herrarne se hvilka anordningar nu äro vidtagna för inloppets försvar. Å Kungsholmen finnes först ett mindre antal grofva kanoner uppställda på fästningens öppna vallgångar, rigtade dels mot öppna sjön dels mot sundet. Vidare ligger här tillbakadraget bakom en utskjutande så kallad orillon ett bepansradt batteri för 4 grofva kanoner, hvilka dock enligt min åsigt borde ökas till 7 eller 8 stycken. I enlighet med 1867 års befästningskomités förslag äro alla de mindre inloppen till reddan igenstängda medelst stenförsänkningar, hvaruti endast mindre öppningar för fiskarbåtar äro lemnade, utom vid Vestra Hästholmen, der äfven större fartyg kunna passera, dock alldeles under det der uppförda fästets kanoner. Äfven i stora inloppet är en stor stenförsänkning gjord och endast närmare Kungsholms fästning är en bredare genomfart lemnad för

fartyg af hvarje storlek. Jemte det att ett antal af fästningens Anslag till ett gröfsta kanoner, och särskildt de, som äro uppställda i pansardon- fästningsverk jonen, äro rigtade mot denna öppning i försänkningen, komma flera rader af vattenminor, till en del elektriska, att utläggas utanför å Aspö. försänkningen och dess öppning. Till de elektriska minorerna ligger sjelfva tändstationen inom Kungsholms fästning, men de båda syftstationerna, hvarifrån de fiendtliga fartygens läge måste observeras och angifvas, för att minorerna skola kunna antändas i rätta ögonblicket, ligga den ena på Tjurkö och den andra på Aspö, dit förlagda för att vinna en passande observationsvinkel. Dessutom påräknas för försvaret ett antal ångslupar och minbåtar, de förra för att bevaka minlinierna och ersätta de minor, som möjligen blifva skadade eller råka i olag, de senare för att gå anfallsvis till väga mot fiendens större eller mindre fartyg, om de våga sig inom det område, der minbåtarna kunna uppträda. Slutligen påräknas större bevärade fartyg på redde och en tillräcklig truppstyrka för att försvara de öar, som utbreda sig i en lång sträcka och utgöra gränsen emellan hafvet och redde.

Låtom oss nu taga i betraktande, huru gången af ett anfall gestaltar sig, då en flotta, medförande en mindre landstigningscorps vänder sig mot Karlskrona stora inlopp. Hvad vi då först hafva att vänta oss är ett häftigt bombardement från fiendens fartyg, ty det är det sätt som sjömännen helst använda och vanligen genast tillgripa. Vi finna då, att ett ganska stort antal fiendtliga fartyg kan placera sig på ett afstånd af 3,500 à 4.000 meter från Kungsholmens södra linie, i en båge, som å denna karta är uppdragen med ett blyertsstreck. De kunna förlägga sig der utan fara för grunden och kartor öfver vattnet finnas i främmande magters arkiv. Jag har sjelf sett ett engelskt sjökort öfver Karlskrona skärgård, med påskrift »copieradt efter svenska sjökort», och som vid jämförelse med våra bästa kort visade sig i allt väsentligt vara riktigt. Ett sådant bombardement från en flotta är vanligen ytterst häftigt och besvärligt för det beskjutna stället. Om fartygen ej dermed lyckas i någon nämnvärd mån skada sjelfva fästningsverken, hvilket sällan är fallet, eller mer än delvis demontera fästningens kanoner, så som vanligen sker, så är beskjutningen deremot så mycket mera förödande för kanonbetjeningen, då fästningens artilleri är, så som på Kungsholmen, uppställt på öppna vallgångar, och för hvarje truppfedelning, som befinner sig utan säkert skydd i fästningens inre, hvars hela areal blir öfversälad med sprängstycken från fartygens laddade projektiler. Men ett sådant bombardement, huru häftigt det än är, varar gemenligen ej länge och afstannar efter några få timmar. Betvinga fästningen kan det ej, om kommandanten är lugn och modig, äfven om det förnyas en eller flera gånger. Om kommandanten i möjligaste måtto sparar sin besättning, kan fienden ej heller lyckas i ett möjligt försök att taga fästningen genom landsättning af trupper. Fästningen är nemligen på

(Forts.)

*Anslag till ett
fästningsverk
å Aspö.*

(Forts.)

hafssidan omgifven af en sten-jetté, som på ett par hundra fot från fästningsverken stiger upp ända till vattenytan och emellan hvilken och fästningsverken är en vattengraf af mer än 6 fots djup. Vid hvarje försök att passera deröfver blifver det stormande manskapet alldeles blottadt och beskutes fullt från fästningens vallar, under det att fiendens skeppartilleri vid den tidpunkten måste tystna för att ej skjuta på sitt eget folk. Men om fienden ej på detta närmast liggande sätt kan nå sitt mål, har han andra vägar att välja. Huru han kan gå till väga i sjelfva stora inloppet går jag för närvarande förbi, men vill endast i förbigående anmärka, att äfven sådana anfall mot minerade inlopp äro noga studerade och satta i system i de större sjömagternas mariner. Deremot vill jag framhålla hvad han kan vinna genom att landstiga på öarne, särskildt på Aspö, Tjurkö och Storkö. Sjelfva landstigningen på dessa öar möter ingen omöjlighet och jag skulle kunna på denna karta utvisa de ställen, der den kan ske, utan hinder af fästningens kanoner. Kommer han väl i besittning af dessa öar, lärer han ej underlåta att på dem uppföra kanoner af måttlig storlek, men dock kraftiga nog att med dem beskjuta och antända både stad och varf. Mot Kungsholmen antager jag att han vänder ett antal fältmörsare, hvilka kunna så uppställas att de ej synas från fästningen, men det oaktadt äro i stånd att med bågskott bekasta denna. Denna slags eld mot föremål, som man ej ser från batteriet, är numera högt uppdrifven af artilleristerna, och de refflade mörsarnes träffsäkerhet, i synnerhet mot ett så pass stort mål som Kungsholmens fästning, är mycket stor. Inriktningen är lätt, då man från de utaför liggande fartygen kan få signaler om huru bomberna falla. Om dessa batterier öppna en så kallad långsam eld mot fästningen, det vill säga hvarje pjes skjuter ett skott efter vissa minuters uppehåll, så kunna de dermed fortfara dag och natt i flera dygn, och en sådan beskjutning blir i längden vida besvärligare för fästningens besättning än det öfvergående bombardementet från fartygen, hvilket senare i alla fall emellanåt kan förenas med landbatteriernas eld. Med sina landsatta lättare kanoner blir han i stånd att förjaga våra ångslupar och minbåtar, och derigenom underlätta sina operationer mot minlinierna i stora inloppet, och slutligen kommer han i besittning af minliniernas syft-stationer. Sjelfva tändstationen ligger visserligen inom fästningen, men denna förlorar möjligheten att afgöra rätta ögonblicket för antändning af minorna, då syftstationerna äro förstörda. Af detta allt framgår huru ödesdigert för hela försvaret det måste blifva, om fienden får bemäktiga sig de öar, som på båda sidor gränsa till Kungsholms stora inlopp.

Hvad är nu att göra för att hindra fienden att bemäktiga sig dessa viktiga öar? Att besätta dem med trupper, som möta och afslå fiendens landstigningsförsök. Ja, visserligen, men olyckligtvis kan fiendens fartyg nu mera med sina långskjutande kanoner beskjuta både Aspö och Tjurkö öfver hela deras yta, så att de trupper,

vi der hålla, blifva utsatta för svåra förluster, om de ej erhålla ett säkert skydd mot artillerielden, och deras förluster blifva större och blodigare, ju större truppstyrkan på ön är, utan att dessa trupper äro i stånd att på ringaste vis svara på fiendens skott. Det lättaste vore visserligen att förse de båda öarne med större permanenta befästningar, som vore i stånd att försäkra oss om deras besittning, men då sådana skulle medföra stora kostnader, har man nu stannat vid ett mindre verk på hvardera ön. Ändamålet dermed är att detta verk, bestyckadt med några få snabbeldskanoner och en ringa besättning, dock skulle kunna motstå ett första anlopp af den landstigna fienden, till dess att tillräckliga trupper komma dem till bistånd. Hufvudstyrkan af de till Karlskrona försvar afdelade trupper skulle nemligen vara förlagd dels i staden, dels på holmarne å redden eller å de der befintliga fartygen. Så snart de utposter, som från fästena på öarne äro utsatta för att observera de fiendtliga fartygen, komma till visshet, att ett landstigningsförsök är att vänta, gifvas från fästena signaler till de bakom förlagda trupperna. Dessa äro redan på förhand fördelade till ett antal i beredskap liggande större båtar och slupar och nedrycka genast vid signalen afdelningsvis hvar till sin båt, och dessa utbogseras omedelbart af ångsluparne till de landningsbryggor, som äro byggda å öarnes iure sidor, och kunna sålunda inom en half timme vara i full aktion till fiendens mötande och landstigningens afvisande. De små fästena med sina snabbeldskanoner kunna ej endast bibehålla sig under tiden och hindra fienden att sätta sig fast å ön, utan bidraga äfven kraftigt att under den pågående striden emellan trupperna understödja de våra. De bestyckade fartyg, som finnas på inre redden, böra under tiden gå fram på sidorna om ön och derifrån med sina kanoner beskjuta de landsatta trupperna och sålunda i sin mån bidraga till deras bortdrifvande.

Detta är nu den enkla planen för försvaret af inloppet och öarne Aspö och Tjurkö, ett försvar, som otvifvelaktigt skulle blifva kraftigare, om vi finge göra skansarne större och starkare — men vi hafva från alla håll blifvit så tillhållne att begära det minsta möjliga, och deruti må vår ursäkt ligga, i fall dessa poster skulle anses vara väl små. Sådana de nu äro föreslagna, äro de i alla fall en stor hjälp vid försvaret och jag får således förorda bifall till Kongl. Maj:ts proposition i dess helhet.

Jag bör tillägga, att dessa permanenta fästen ej kunna utbytas mot vid krigstillfälle uppkastade jordverk, emedan sådana verk ej lemna någon säkerhet mot en stormning vid fiendens första angrepp, och att, som jordytan nästan öfver allt på dessa öar är dels ytterst stenbunden, dels består af berg upp i dagen, blefve utförandet af jordbatterier med hopsamlade af jord på en stor yta ett mycket tidsödande arbete, som säkerligen ej medhunnas. Blefve jordverket intaget af fienden vid hans landstigning, så blefve det han och ej vi, som hade gagn deraf under striden om ön. Dessutom kan ej

*Anslag till ett
fästningsverk
å Aspö.*

(Forts.)

sådant fältverk lemna sin besättning något dugligt skydd mot fartygens kanoner under öns beskjutning. Det måste därför byggas i fredstid med sprängda grafvar och maskinkanoner i sänklavetter.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föreliggande moment hemställt.

28—30 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

31 punkten.

*Anslag till
fortsättande af
generalstabens
topografiska
arbeten.*

Herr Helander: Oaktadt någon reservation icke är bifogad den ifrågavarande punkten, nödgas jag likväl uttala mig emot utskottets afvikande mening. Utskottet har, att börja med, uttalat allt hvad som möjligen kan sägas till fördel för den kongl. propositionen, men kommer det oaktadt till det resultat, att det ifrågasätter en nedsättning uti det anslag, som Kongl. Maj:t har begärt. Jag skall då be att få erinra derom, att chefen för generalstabens topografiska afdelning i den skrifvelse, som ingått i Kongl. Maj:ts proposition n:o 1 vid sistlidet års riksdag, yttrade, att han väl insåg, att det icke fans anledning att vidare, såsom hittills, låta vakanta platser vid det ekonomiska kartverket stå obesatta, på det att man skulle få en så kallad behållning från detta kartverk för att användas för det topografiska kartverkets ändamål. Likaså har han påpekat den omständigheten, att de topografiska kartor, som under nära ett halft sekel blifvit upprättade, numera måste nästan helt och hållet omgöras. Det är då klart, att om man icke får ett större anslag, än man förut haft, och som varit behöfligt för de vanliga göromålen, så måste dessa göromål eftersättas, för att man skall kunna få de medel, som man förklarar vara nödvändiga för en omredigering af de äldre topografiska kartorna. Frågan har i alla fall nu icke någon annan ställning än den hade vid förra riksdagen, då Första Kammaren biföll Kongl. Maj:ts förslag, utom möjligen den omständigheten, att det finnes ännu större skäl att nu bifalla hvad som här begäres af Kongl. Maj:t, då man har anledning antaga, att det bidrag, som man skaffar sig från det ekonomiska kartverket, blir vida mindre än förut.

I alla händelser skall jag be att få anhålla om afslag på utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition om ett anslag af 90,000 kronor till fortsättande af de topografiska kartarbetena.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Afven jag skall be att framhålla några skäl för Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt, som går ut på 90,000 kronor. Utskottet säger, att det icke funnit skäl

att frångå sina vid förra riksdagen uttalade åsichter och att sålunda 75,000 kronor vore tillräckliga. Jag ber då att få säga, att 75,000 kronor icke äro tillräckliga, utan att de af Kongl. Maj:ts begärda 90,000 kronor mycket väl behövas, i synnerhet som någon besparing, enligt hvad nyss nämndes, icke kan påräknas från andra anslag. Kartläggningen af Norrbotten går raskt framåt och resultatet deraf är, att anslaget är fullt behöfligt. Det dröjer nog en tid innan Norrbotten blir helt och hållet kartlagdt, men derefter är meningen att använda detta anslag till kartläggande af Vesterbottens fjelltrakter, som i topografiskt hänseende ännu äro okända. Deraf kan således icke tagas någonting. Från det ekonomiska kartverket kan icke tagas mera än omkring 4,000 kronor, hvilket ungefär motsvarar den hjälp, som fås af topografiska corpsens förberedande kartor. Riksdagens senast församlade revisorer hafva dessutom gjort anmärkning emot, att man vid de topografiska arbetena användt för mycket penningar från det ekonomiska kartverket. Det är ock många arbeten, som fått ligga nere, såsom t. ex. den ytterst viktiga revideringen af nya kartor, med hänsyn till de nya landsvägar och andra förbindelser, som uppstått. Denna revision kan icke försiggå utan penningar. Likaledes är det åtskilliga gravyrer af redan färdiga arbeten, som återstå. Det har t. ex. tagits höjdkartor öfver södra Sverige, af hvilka flera blad icke kunnat utgifvas till följd af brist på penningar. På samma sätt har i många år den norra delen af landet fattats i en generalkarta, en karta, som dock borde finnas i hela sin utsträckning, för att man skall kunna få ett begrepp om huru Sverige ser ut. Den norra delen har länge legat uppmätt, men man har icke haft medel att gravera densamma. Med afseende å de topografiska arbetena är det meningen att, så fort man slutat med Vermland, börja med den sydligare delen af Norrlands kuststräckor.

Det är således många skäl, som tala för Kongl. Maj:ts förslag, som jag på det lifligaste vill förorda. Det är ju dessutom icke någon stor summa, hvarom här är fråga, men den kommer otvifvelaktigt att göra nytta, icke blott i militäriskt hänseende, utan äfven i afseende på öfriga grenar af administrationen och för de privata förvärfven.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag är den förste att erkänna, att de topografiska kartarbetena böra bedrivas med större fart än hittills, och röster, som inom statsutskottet höjt sig emot det högre anslaget, hafva egentligen varit rigtade emot det ekonomiska kartverket. Majoriteten inom utskottet var af den uppfattning, att det ekonomiska kartverket i sjelfva verket icke svarade de på detsamma nedlagda kostnaderna. Man kunde emellertid icke nu taga fram denna fråga, då den ju förekommer på en annan hufvudtitel, men det ansågs i alla fall, att man borde draga in på det ekonomiska kartverket eller till och med låta det rent af

*Anslag till
fortsättande af
generalstabens
topografiska
arbeten.*

(Forts.)

*Anslag till
fortsättande af
generalstabens
topografiska
arbeten.*

(Forts.)

afstanna och öfverflytta anslaget derifrån till det topografiska kartverket, hvilket torde vara till större gagn och nytta än det ekonomiska. Frågan härom kan dock icke, såsom jag redan nämnde, förekomma förr än vid behandlingen af den hufvudtitel, under hvilket anslaget härtill finnes upptaget. Man får då se hvad statsutskottet hemställer. Emellertid tror jag att den opinion gjort sig gällande, att skulle besparingarne på det ekonomiska kartverket blifva större, borde dessa öfverflyttas på det topografiska kartverket. Riksdagens revisorer hafva gjort anmärkningar emot de öfverflyttningar, som egt rum ifrån det ekonomiska till det topografiska kartverket, men, enligt min tanke, borde man i stället uppmana till dessa öfverflyttningar, för att slutligen kunna komma till något resultat. Den gamla striden emellan dessa kartverk är nu afsomnad, i synnerhet som det ekonomiska kartverkets kraftigaste målsmän numera äro borta.

Dessa skäl hafva gjort, att utskottet icke velat gifva mer än här föreslagits, nemligen 75,000 kronor. För min del skulle jag icke hafva någonting emot att bifalla Kongl. Maj:ts proposition, men såsom förhållandena nu äro, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Helander: Jag vill blott, i anledning af hvad den föregående talaren nämnt, meddela, att jag är af motsatt tanke med honom angående nyttan af det ekonomiska kartverket, och om det behöfdes skulle jag för kammaren framhålla det. Emellertid, som det icke är frågan derom nu, ber jag att få åberopa hvad jag nyss yttrade och yrkar, att kammaren måtte med afslag å utskottets förslag bifalla Kongl. Maj:ts.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad; hvarefter, i enlighet med de derunder framställda yrkandena, gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt och sedan derpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla Kongl. Maj:ts framställning oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

32 och 33 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 21 och 24 i denna månad bordlagda memorial n:o 10, angående öfverlemnande till särskilda utskottet af en till lagutskottet hänvisad motion, biföll kammaren hvad lagutskottet i memorialet hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 21 och 24 innevarande februari bordlagda utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion om tillägg till 14 kap. 3 § giftermålsbalken.

*Ifrågasatt
tillägg till 14
kap. 3 § giftermålsbalken.*

Herr Borg: Herr vice talman, mine herrar! Jag har i min motion föreslagit följande: att Riksdagen ville *antingen* antaga ett så lydande tillägg till 14 kap. 3 § giftermålsbalken:

»Underlåter mannen, i följd af dryckenskap, lätja eller annan last, att försörja hustru med eller utan minderåriga barn, så att fattigvårdsstyrelse nödgas lemna dem understöd, ege nämnda myndighet befogenhet att, med makans samtycke, hos rätten begära skilsmessa för ett år; och bör rätten, efter det förhållandet blifvit styrkt, ålägga mannen att genast aflytta från hemmet, sedan domen vunnit laga kraft, samt detsamma icke under nämnda tid besöka vid vite af fängelse.

Då sådan afflyttning sker, får mannen ur boet ej medtaga mer än det, enligt fattigvårdsstyrelsens bepröfvande, nödvändigaste bohag, om sådant finnes utöfver hustruns och minderåriga barns skäliga behof.

Har fattigvårdsstyrelse icke, i samråd med hustrun, under årets lopp, hos rätten anmält, att mannen bättrat sig samt blifvit i stånd och villig att uppfylla sina pligter som familjens försörjare, bör rätten, på ny anmälan af fattigvårdsstyrelsen och hustrun, döma till skilnad, hvarefter, och sedan domen vunnit laga kraft, konsistorium bör utfärda skiljobref.

Tillfaller under mannens förbättringsår familjen arf, förvaltas det af fattigvårdsstyrelsen, tills slutlig skilsmessa vunnits, hvarefter enligt lag förfares»;

eller ock, derest gällande lagbestämmelser skulle lägga hinder i vägen för bifall till detta förslag, i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, det Kongl. Maj:t täcktes för Riksdagen framlägga förslag om tillägg till berörda lagrum i ofvan angifna syfte.

Jag ber om ursäkt, att jag här tagit mig före att läsa upp hufvudinhållet af mitt förslag, men jag har trott det vara lämpligt i detta ögonblick. Min *motivering* har utskottet varit så vänligt att mycket fullständigt återgifva.

Utskottet har egentligen haft endast *ett* skäl att anföra emot mitt förslag; ty ett annat skäl vill jag betrakta och har jag betraktat blott såsom en bisak, nemligen angående *obehaget* för qvinnan att sjelf stå såsom ensam målsman inför rätta emot mannen. Jag har likväl trott, att det skulle vara behagligare för henne eller rättare mindre svårt för henne att föra en rättegång mot mannen, om hon till stöd hade fattigvårdsstyrelsen. Jag har ock trott, att en sådan ställning skulle i någon mån minska mannens bitterhet emot henne. Visserligen säger utskottet, och jag vill icke förneka sanningen häraf, att mannen i alla fall måste tänka så här: min hustru har dock varit med om detta; men skilnaden ligger enligt

Ifrågasatt
tillägg till 14
kap. 3 § gifter-
målsbalken.
(Forts.)

mitt förmenande deri, att mannen måste känna sig en smula generad och tillbakahållen i sin ovilja mot hustrun, om han vet, att bakom henne står en myndighet, som i åratals varit i tillfälle att följa hans lefverne och under tiden tagit hans familj om hand. Jag ber äfven att få på förhand — för att derigenom möjligen förekomma en onyttig diskussion — nämna, att mitt förslag rör sig endast om det *sista stadiet af den lastbare mannens familjelif*, då alla andra medel än de af mig föreslagna befunnits overksamma. Mannen har blifvit varnad af pastor i församlingen och af kyrkorådet; han har slutligen tagits om hand af fattigvårdsstyrelsen, som af honom uttagit skäligt kvantum arbete såsom ersättning för den vård och det understöd den gifvit familjen. Det är det stadium, då man redan gjort allt hvad man kunnat genom prest, kyrkoråd och kommun — men allt förgäfves. Mannen har gått från presten förargad öfver att denne lagt sig i hans affärer, han har gått från kyrkorådet på samma sätt. En hvar, som haft att göra med fattigvård, vet, att hänvisning till prest och kyrkoråd åstadkommer i vanliga fall en motsatt verkan af hvad som åsyftas: mannen blir blott mycket mera förbittrad. Han har kommit så långt i omoraliskt lif, att äfven prestens bästa förmaningar och råd falla på hälleberget eller ännu värre förbittra sinnet och göra honom sämre. Jag har talat med flere af denna kammars ledamöter, som sjelfva hafva den erfarenheten, att så går det till, och jag vädjar till hvar och en af dem, om det icke är det allmänna förhållandet. Likaledes med afseende på fattigvårdsstyrelsens rätt att utkräfva arbete af mannen. När han har fullgjort sitt arbete — han kan vara en dugtig arbetare, då han hålles i tygeln, och han kan på en kortare tid afbetala, hvad fattigvården förskjutit åt hans familj — när han kommer ut, har mau honom å nyo aldeles tygellös, och då vanligen lika förbittrad på fattigvårdsstyrelsen som förut på prest och kyrkoråd. Hvad är då att göra? Man har honom nu i familjen igen. Han har fulla husbonderättigheter öfver familjen. Har hustrun under tiden lyckats hålla uppe sin och barnens ekonomi, kanske förbättra den något, så kommer mannen och säger: nu är jag herre och gör hvad jag vill; säljer den effekten eller den, och regerar som förut. Men det är icke nog med det, att han är i tillfälle härtill — och faktiskt är, att så sker på hundra- och tusentals ställen — utan genom sin lätja, sitt fylleri, sina eder och svordomar demoraliserar han det unga slägtet, barnen. Jag talar icke om den lidande hustrun, ty hon är väl dömd till detta; det är väl den gudomliga och menskliga lagens mening, att hon skall till döddagar tåla en tyrannisk man! Men de stackars barnen, som hafva detta usla exempel för ögonen från morgon till kväll, då fadern kommer hem berusad, misshandlar dem o. s. v.? Och likväl fins ingen utsigt att bli befriad från honom.

Man talar om boskildnad. Men familjen har nu *icke* något i boet. Godt, om familjemedlemmarne ega en usel madrass eller bänk

att ligga på. Familjen eger ingenting i det stadiet, hvarpå mitt förslag syftar, utan den är utarmad — åtminstone i allt hvad på mannen ankommer. Jag frågar nu, om icke ett sådant tillstånd är så betänkligt, att man borde söka åstadkomma någon förbättring deri.

Det synes dock som om lagutskottet tvekat, huruvida förhållandet är sådant jag framställt det. Antingen måste utskottet hafva tviflat på att hvad jag uppgifvit är riktigt, eller också måste utskottet ansett det omöjligt att förbättra tillståndet. Beträffande det första alternativet frågar jag lagutskottet och denna kammare, huruvida de ause, att min målning af tillståndet är öfverdrifven. Behöfde den styrkas med fakta, skulle jag kunna hålla på dermed timvis. Jag har i många år tillhört och tillhör ännu fattigvårdsstyrelsen i en stad och har haft många tillfällen af olika slag att skaffa mig erfarenhet på detta område. Jag skall blott be att få nämna ett par exempel på, huru det kan gå till. En man har lemnat sin familj och i sju år uppehållit sig i Amerika. Han kommer tillbaka. Hustrun har under tiden bevarat ett litet hus, som de egde, då han for, och hon har genom sitt arbete ej blott förstått att bibehålla det, utan ock förkofrat sin ställning. När mannen kommit hem, säger han: nu är jag här tillbaka och jag har mina gamla rättigheter kvar. Han super från morgon till qväll, bär upp hyrorna, förstör pengarne. Till slut säger han: kan jag inte få huspapperen, det vill säga eganderättshandlingarna? Hvad gör qvinnan? Hon kommer till fattigvårdsstyrelsen och säger: min man har förstört allt hvad han kommit åt och nu vill han sälja huset; vill ni ej hjälpa mig? Vi kunna icke hjälpa er, svarar fattigvårdsstyrelsen, men lemna edra papper hit, så skola vi söka bevara dem. Kommer mannen verkligen och fordrar dem, måste vi dock lemna ut dem. Han kan för öfrigt genom köp, reverser eller dylikt hafva gjort sig af med hvarje bit egendom, och familjen är ruinerad. Ett annat drag: en lat man reser till Amerika, blir borta i fem år, kommer hem och blir bokstafligen från morgon till qväll liggande på soffan och gör icke det ringaste, utan hustrun får föda denne man i årtal. Han super icke, är fredlig och stilla, när han får mat och dryck m. m.; men han gör intet. Huru skall denna fatiga hustru kunna nära sig, honom och barnen? Han ruinerar dem i längden. Det var två exempel. Här ett tredje: en drinkare — en ung karl, en duglig arbetare — kommer hem drucken en julafton, tager hustrun och kastar henne ut i förstugan, der han låter henne ligga hela julaftonen, medan han sjelf ligger drucken hos barnen i rummet innanför. Hon kan ej komma in. Det må vara nog med dessa drag jag nu omtalat, jag vill icke besvära kammaren med att höra flera, ty jag är öfvertygad om, att i hvilken församling som helst finnas motsvarande exempel på lefvernet under en dylik period af den lastbare mannens lif.

Om nu kammarens och erkannerligen lagutskottets medlemmar medgifva, att så är förhållandet på många ställen, och äfven, såsom

*Ifrågasatt
tillägg till 14
kap. 3 § gifter-
målsbalken.
(Forts.)*

jag tänker, af sitt goda hjerta och förstånd manas att afhjelpa detta onda och skydda hustrur och barn, så tyckes af lagutskottets betänkande framgå det andra alternativet, eller att utskottet anser att det *icke finnes någon utsigt till hjälp*. Vi kunna icke hjälpa, vi kunna icke taga och lemna åt fattigvårdsstyrelsen målsmanskapet, ty det strider mot »principerna i gällande lagstiftning», genmüler lagutskottet. Men jag frågar, om icke en hvar vid närmare eftersinnande skall medgifva, att gent emot sådana principer, enligt hvilka man ej kan afhjelpa tusentals gånger förnyade gräsligheter, sådana, som jag nu omtalat, det vore skäl att genom andra principer söka på något sätt åstadkomma bättring och finna någon utväg att skydda värnlösa hustrur och barn.

Utskottet tycker — och säger det äfven uttryckligen — att fattigvårdsstyrelsens målsmanskap är af en mer eller mindre »tillfällig» art. Men jag ber de ärade medlemmarne af utskottet och kammaren besinna, om det skäligen kan kallas mera tillfällig art, då kommunen nödgas underhålla hustru, man och barn veckovis, månadsvis, ja i årtal, om icke det i stället är något ganska väsentligt både i moraliskt och ekonomiskt hänseende; för min del menar jag, att det är högst väsentligt, ja det väsentligaste i ekonomisk och moralisk lagstiftning man kan tänka sig, och derjemte högst förvånande, att sådant dock kunnat så länge fortgå. Det säges också, att det är ett »grannlaga» förhållande mellan mannen och qvinnan, som här skulle äfventyras. Men, mine herrar, har icke frågan om grannlagenhet upphört långt, långt innan saken kommit till ifrågavarande punkt? Kan man skäligtvis tala om grannlagenhet emot en man, som förstör sig sjelf, hustru och barn ekonomiskt och moraliskt? Är det grannlaga att låta en sådan man fortsätta ett sådant lefverne? Jag påstår, att det är höjden af ogrannlagenhet mot hustrun, barnen och kommunen, som dock till slut blir den ej minst lidande. Man har påtagligen tänkt, att mannen skulle försämrans genom att skiljas från familjen, men förbättras, om han finge bli kvar der. Någon förbättring torde dock knappast vara att påräkna på det stadiet. Och är en sådan förbättring möjlig, kan den ju ega rum under det år, då han är ställd på förbättring, ty man skulle ju dessförinnan definitivt icke skilja makarne åt, utan gifva mannen tillfälle att bättra sig. Menniskan kan ju lyckligtvis alltid förbättras, åtminstone bör man ej uppgifva hoppet derom. Men om man skiljer från hustru och barnen man, som i årtal fortgått på lastens bana, blir han ju under förbättringsåret i tillfälle att visa, att han kan och vill bättra sig, och då är det ju både familjens, fattigvårdens och kommunens intresse, att han återfår sin ställning såsom familjens öfverhufvud.

Jag kan icke gerna tänka mig, att lagutskottet föreställer sig, att mannen under alla förhållanden är bättre och mera värd att taga vara på än qvinnan — en så asiatisk föreställning som att en man, äfven om han drages upp ur rännstenen, är en bättre människa

än den hederligaste hustru, torde numera ej finnas hos någon, allra minst hos lagutskottet; men af hvad som talats om grannlagenhet ser det nästan så ut, som om man trodde att till och med den lastbare mannen ändock vore så mycket för mer än hustru och barn, att man ej bör vara så hård mot honom att skilja honom från familjen, utan att han borde få gå der. I så fall besinnar man ej, att om han är skild från familjen, kan han visserligen fortsätta vägen till undergång, men att han då åtminstone ej kan förderfva de andras moral och ekonomi. Utskottets uttryck om »kränkande åtgärder» mot mannen, synes ock visa, att utskottet betraktar det såsom ett kränkande att söka oskadliggöra en brottslig man. Huru *det* kan vara kränkande, förstår jag dock icke. Att *icke skilja* mannen från familjen under berörda förutsättningar torde deremot vara en högst kränkande åtgärd både mot hustrun, barnen och kommunen.

Jag skall icke uppehålla kammaren längre. Kanske det varit redan väl länge; men jag anser denna fråga af sådan vikt, att jag icke velat låta den passera utan att yttra mig om densamma, ehuru den icke vunnit understöd. Emellertid skall jag taga mig friheten nämna ett par siffror rörande vårt rättsväsende, som, kanske om icke direkt, så indirekt belysa vårt moraliska tillstånd och visa huru viktigt det är att vi söka undanskaffa de moraliska giftbölder, som förpesta samhället. Den officiella statistiken öfver rättsväsendet år 1890, sid. 15 och 17, visar följande siffror, som herrarne nog känna till förut, ehuru herrarne möjligen kunnat glömma bort dem. År 1887 — det sista år, för hvilket det redogöres — hafva i första instansen här i riket handlagts 59,000, säger 59,000! brottmål, i hofrätterna 8,507 och hos Kongl. Maj:t 2,415 brottmål. Antalet sakfælde af mankön uppgår till 51,491 och af qvinkön till 3,596, så att hela antalet sakfælde uppgår till öfver 55,000. På sid. 17 upplyses, att antalet inkomna fångar samma år utgjorde 14,781. Jag vet icke om herrarne i allmänhet, eller flertalet af herrarne, sysselsätta sig med statistiska studier om förhållandena i andra länder, men om någon gör det, skall han finna, att intet civiliseradt land i verlden har så många sakfælde och så många fångar i förhållande till folkmängden som Sverige. Detta är icke något löst påstående, utan grundadt på officiella siffror. Hvarför stå vi då i vårt rättsväsende sämre än hvarje annat civiliseradt folk? Måste det icke finnas någon särskild orsak härtill, då vi icke kunna säga att det är den nordiska naturen, som gör det, eller att materialet, den mensklige personligheten, är sämre än andra folks? Det ligger icke i naturen, icke i personligheten, det måste då ligga i våra institutioner, i våra lagar! Nu har väl den nuvarande generationen icke skapat alla gällande lagar och institutioner. Vi hafva tagit dem i arf efter våra förfäder, omgjort och förbättrat dem i hundratal, ja, tusental på ett och annat decennium, men ändock måtte det vara ett opropotionerligt stort antal underhaltiga, dåliga och otidsenliga

*Ifrågasatt
tillägg till 14
kap. 3 § gifter-
målsbalken.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
tillägg till 14
kap. 3 § gifte-
målsbalken.
(Forts.)*

lagar, som bringa oss i den ställningen, att vi i afseende på antalet brottslingar och fångar stå sämre än alla andra bildade folk. Skulle det då icke vara skäl att vi något mera än vi gemenligen brukat sökte att få våra lagar i någon mån bättre än de hittills varit? Att det finnes ett behof af sådana förbättringar, det erfara vi hvarje riksdag, ty, mine herrar, det finnes icke något land på jorden, der representanterna väcka så många motioner hvarje år som i Sverige. Man häpnar i Frankrike, Tyskland, Danmark och England, när man der hör talas om att i Sverige väckas 200 à 300 riksdagsmotioner årligen. Före statsminister Sverdrup i Norge yttrade en gång derom: »Jag kan icke förstå, hur det är möjligt.» Ja, det vore svårt att förklara, om vi icke visste att vi hade att undanröjda från vår lagstiftning lagar, som i fyra-, tre-, två-, ett hundra år varit otidsenliga. De stå emellertid kvar, och det gör att landets re-representanter, som icke äro de okunnigaste af befolkningen, känna behof af många ändringar derutinnan. Men när de så komma och föreslå sådana ändringar, mötas de icke blott från representationens sida utan äfven af nästan allt hvad jurister och lagkloke heter med ett »non possumus» — det är omöjligt att förbättra. Nu säger man att vi lekmän icke kunna formulera lagar; men vi hafva ju här män, som äro dertill lärde och hafva stora löner och andra förmåner. Vilja de då icke utarbета tidsenliga lagar? Huru som helst, massor af lagar stå der hindrande och skadegörande! Jag skulle kunna visa, huru långt vi på de flesta områden af det ekonomiska, sociala, kyrkliga och politiska lifvet stå efter andra folk och dock icke få några synnerliga förbättringar, men jag vill nu icke fortsätta målningen af det bedröfliga tillståndet på många områden i vårt land, icke vidare betona, huru vi i moraliskt afseende stå tillbaka för andra nationer, oaktadt vår begåfning och sträfvan icke äro underlägsna dessas; jag upprepar blott: vi förbättra icke tillräckligt våra lagar, vi söka icke undanskaffa sådana lagar, som äro hinderliga för oss och hvilka icke lemna tillfälle till utveckling till något nyare och bättre. Då emellertid ingen enda i utskottet funnit min motion vara på något sätt behjertansvärd, då man framför allt ansett att förslaget strider mot nu gällande lagprinciper, har man för dessa principer trott sig böra offra tusentals kvinnor och barn, ett bevis, om något, för satsen: »Summum jus summa injuria», eller med andra ord: att vi icke kunna göra något härvid, emedan vi hafva de gamla lagarne, och dem ändra vi icke. Hellre låta vi dessa tusentals kvinnor och barn gå under. Må de lida, må de vara hemfallna åt mannens tyranni, vi kunna icke hjälpa det. Man borde dock icke vara så misströstande, utan taga denna sak om hand och föra den till en bättre utgång än den jag varit i tillfälle att åstadkomma.

Då jag här naturligen icke kan hoppas någon lysande seger för saken, vill jag blott nämna, att jag ämnar söka inhemta åsigterna i alla fattigvårdstyrelser och kvinnoföreningar i riket, såsom de

mest kompetenta, för att få så objektiva grunder som möjligt för vidare behandling af frågan. Och skulle vi komma derhän, att vi tro det saken är värd någon uppmärksamhet, så hoppas jag att, om än icke Riksdagen kan finna på ett medel att hjälpa det onda, vi hafva vår gamla starka tro på Kongl. Maj:t, och att Kongl. Maj:t också fyller denna vår förhoppning, utreder saken och förhjelper oss till ett bättre tillstånd. Jag skall icke göra något yrkande, men skulle jag få något medhåll i min åsigt och i synnerhet om lagutskottets medlemmar skulle hafva funnit sig öfvertygade, hoppas jag att de förhjelpa mig till frågans återremitterande.

*Ifrågasatt
tillägg till 14
kap. 3 § gifter-
målsbalken.
(Forts.)*

Herr Sjöcrona: Det var att förutse, att motionären icke skulle finna sig belåten med det slut, hvartill lagutskottet kommit i fråga om hans motion. Jag kan emellertid försäkra honom, att lagutskottet egnat all omsorg åt behandlingen af denna motion och icke underskattat den välmening, som deri fått sitt uttryck.

Utskottet har såsom skäl för sitt tillstyrkande af afslag å motionen yttrat hufvudsakligen: »Om än det må vara en sanning att hustrur ofta visa obenägenhet att taga första steget för äktenskapets upplösande, föreställer sig utskottet likväl, att detta förhållande icke kan utgöra en tillräcklig grund för att, i strid med gällande principer å området för ifrågavarande lagstiftning, åt en myndighet, hvars målsmanskap öfver mannen är af mer eller mindre tillfälligt art, tillerkänna initiativet i ett ärende af så rent personlig och grannlaga beskaffenhet som en äktenskapsskilnadsfråga.»

Jag tror att ritgigheten af det skäl, utskottet sålunda anfört, skall inses af hvar och en af kammarens ledamöter, och att detta skäl väger så tungt, att något annat icke behöft anföras.

För egen del vill jag tillägga att jag, liksom säkerligen alla mina embetsbröder, hvarje vecka, kanske dagligen hafva besök af fattiga, som klaga sin nöd samt begära råd och upplysning om dess afhjelpande. Bland dessa förekomma ofta hustrur, som beklaga sig öfver att mannen förlupit hustrun och icke lemnat något bidrag alls till hennes och barnens försörjning, men jag kan icke påminna mig, att någon enda gång, då jag frågat hustrun, om hon önskade skilsmessa, hon icke derpå svarat »nej, kan jag få min man tillbaka, så ser jag det helst!»

Detta är min erfarenhet. Den må gälla hvad den kan, men den torde dock vara ett litet bevis på kvinnans fördragsamhet och långmodighet, ett bevis derpå att styrkan af hennes kärlek till den, hon en gång skänkt sin tro, är stor. Är det nu så, att kvinnan i de flesta fall icke vill skiljas, utan vill härda ut i den förhoppning, att hvad det lider, så vänder mannen tillbaka till henne och på det rättas väg, då frågar jag, om det kan vara lämpligt att genom lag tillförbinda fattigvårdsstyrelse att blanda sig i dessa förhållanden och liksom utöfva en påtryckning på hustrun? Å andra sidan är jag fullt öfvertygad att i de fall, då kvinnan verkligen vill skils-

*Ifrågasatt
tillägg till 14
kap. 3 § gifter-
målsbalken.
(Förts.)*

messa och således icke längre kan uthärda, hjälper nog en god fattigvårdsstyrelse henne till rätta utan lagens föreskrift. Den egentliga effekten, som skulle uppkomma genom en bestämmelse enligt motionärens förslag, skulle vara den, att qvinnan blefve mindre utsatt för obehag från den genom skilsmessoyrkandet uppretade mannens sida. Detta skäl har emellertid lagutskottet äfven bemött, och jag tyckte mig finna, att till och med motionären sjelf erkände att, då ju, såsom utskottet anförde, mannen vet, att yrkandet icke kan framställas utan hustruns samtycke, han alltid i henne skall se upphovet till skilsmessoyrkandet.

Motionären har frågat, om hans målning var öfverdrifven. Jag svarar derpå, att, så vidt han menade att sådana fall som dem han skildrat kunna inträffa och att de beklagligtvis icke äro så få, då är hans målning icke öfverdrifven. Vill han åter påstå, att det skildrade förhållandet är något, som mera allmänt förekommer, att det finnes »tusentals» hustrur och barn, som på sådant sätt utan eget förvållande äro lidande, då tror jag att hans skildring är icke så litet öfverdrifven. Han har anförde tre särskilda exempel. Det är ju mycket beklagligt, att sådana fall kunna förekomma och att en man kan sjunka så djupt, och samhället bör visst rigta sin uppmärksamhet på att söka tillrättaföra honom och gifva honom all den näpst han förtjenar. Medel dertill finnas ju också genom att ådöma honom tvångsarbete. Men det är mot sjelfva det onda, som samhället skall rigta sin verksamhet; icke bör man endast därför, att sådana fall kunna förekomma, vidtaga särskilda åtgärder för att befrämja äktenskapskilnad.

Motionären förmenar, att utskottet misstagit sig, då det sagt att fattigvårdsstyrelsens målsmanskap öfver mannen och i följd deraf öfver hans familj vore af en mera tillfällig art; men jag är nog lycklig att kunna till stöd för detta yttrande åberopa hvad motionären sjelf anförde, ty han har utgått från den förutsättning, att den man, som blifvit dömd till tvångsarbete, snart nog kan betala sin skuld genom arbetet och derpå återvända till hemmet. Då så sker, har målsmanskapet upphört, och det kan väl med afseende härå gerna sägas vara af en tillfällig natur. Vidare säger motionären, att mannen, då han vänder tillbaka till hemmet, kan förstöra det hustrun under tiden samlat. Men, mine herrar, de fall äro nog ytterst sällsynta, då en hustru, för hvilken mannen först förstört allting, och som sitter ensam med ett par, tre barn, kan förmå att icke blott försörja sig och barnen, utan äfven samla så mycket, att det kan utgöra en lockelse för mannen att komma tillbaka för att få förstöra äfven det.

Motionären har äfven framkommit med en mycket mörk brottmålsstatistik till belysande af sin framställning af denna sak. Det är mycket vanskligt att bemöta detta, då jag icke nu har tillgång till ifrågavarande statistik. För min del har jag emellertid anledning tro, att det icke står så illa till i vårt fädernesland, som den

af honom åberopade statistiken syntes antyda. Men huru dermed än må vara, så beror icke brottens antal på att fattigvårdsstyrelse icke får taga initiativ i äktenskapsskilmads-mål.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten derpå att, enligt min öfvertygelse, fattigvårdsstyrelserna skulle vara ganska litet belättna med att få den ifrågasatta befogenheten, ty *befogenheten* skulle ock medföra *skyldighet*. Jag är ock fullt öfvertygad, såsom jag redan antydt, att, om ifrågavarande fall förekomma och hustrun vill skilsmessa, hon icke skall sakna nödig hjälp särskildt af fattigvårdsstyrelsen. Jag får således, under hänvisning i öfrigt till hvad utskottet anfört, yrka bifall till utskottets hemställan.

Ifrågasatt tillägg till 14 kap. 3 § giftermålsbalken.

(Forts.)

Herr Wieselgren: Då lagutskottets ordförande förklarade, att han icke hade den af motionären åberopade statistiken till hands, men jag deremot har den, så ber jag att såsom ett tillägg till hvad han anförde få meddela, att den mörka skugga motionären i god tro lagt öfver vårt fädernesland medelst hänvisande till det enorma antal fångar, som han förklarade vårt land jemfördt med andra länder ega, uteslutande beror på ett misstag af honom. Sjelfva siffrorna äro icke något misstag, men hvad han läst i dem är det. Han åberopade fångsiffran för år 1887; jag ber då att få med den officiella statistik, som fångvårdsstyrelsen för sagda år till Kongl. Maj:ts afgifvit, upplysa kammaren att af de tusental fångar, motionären använde för att lägga skuggorna, 12,781 män och 783 kvinnor hafva intagits i fängelserna för undergående af förvandlingsstraff. Det är således i hög grad obetydliga förseelser, som af dessa siffror representeras; det är icke hvad man kallar förbrytare, som med dem betecknas, det är bötesdömde, som icke kunnat betala sina böter, och hvilka derför förvandlats till fängelsestraff. De för verkliga brott dömda, som i våra fängelser aftjena sina straff, inskränka sig till mellan 3 och 4 tusen. Det blir således en stor skillnad i de på ifrågavarande, af motionären åberopade, siffertal grundade slutsatser, om man läser dem med eller utan iakttagande af denna distinktion.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Herr statsrådet friherre *von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete;
- 2:o) med förslag till lag om sjukkassor;
- 3:o) angående anvisande af medel till en riksförsäkringsanstalt och till sjukkasseeväsendets befrämjande;
- 4:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt afidne f. d. landshöfdingen H. G. W. Gyllenrams dotter Beata Lovisa Gustafva Gyllenram;

5:o) angående pension åt föreståndaren för landtbruksinstitutet vid Ultuna F. G. Norström och föreståndaren för institutets agrikulturkemiska försöksanstalt m. m. H. A. von Post; samt

6:o) angående låneunderstöd för anläggning af jernväg mellan Hernösand och Sollefteå.

Dessa kongl. propositioner blefvo härefter, hvar för sig, fördragna och på begäran bordlagda.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att på fördragningslistan till nästa sammanträde skulle bland utskottsbetänkandena uppföras främst de, som denna dag bordlagts första gången.

Kammaren åtskildes kl. 1.51 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Fredagen den 27 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Justerades protokollet för den 20 i denna månad.

Anmälades och bordlades:

bevillningsutskottets betänkande n:o 1, angående vissa delar af tullbevillningen; och

lagutskottets utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 25 § i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Herr Sjöcrona erhöll på begäran ordet och yttrade: Under sistlidna plenum aflemnades till kammaren och bordlades Kongl.

Maj:ts nådiga propositioner: 1:o) med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete; 2:o) med förslag till lag om sjukkassor; och 3:o) angående anvisande af medel till en riksförsäkringsanstalt och sjukkasseväsendets befrämjande. De två första af dessa propositioner torde vara af beskaffenhet att tillhöra lagutskottets behandling, derest icke något annat beslutas. De frågor, som genom dessa propositioner blifvit bragta under Riksdagens pröfning, äro emellertid af en oerhördt stor vikt och betydelse och kräfva för en allsidig och sakkunnig pröfning alldeles särskild insigt och erfarenhet. Då det likväl icke kan förutsättas, att lagutskottet blifvit utsedt med särskild hänsyn till behandlingen af dessa frågor, har jag af lagutskottet fått i uppdrag att väcka förslag om, att kammarne skulle tillsätta ett särskildt utskott, bestående af sju ledamöter från hvardera kammaren, för att behandla de nyss nämnda tvenne kongl. propositionerna, och vill jag, för min del, föreslå, att från denna kammare dessutom utses 4 suppleanter. Om detta mitt förslag bifalles, kan till det särskilda utskottet öfverlemnas äfven Kongl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till en riksförsäkringsanstalt och sjukkasseväsendets befrämjande, hvilken i annat fall torde tillhöra statsutskottets behandling.

Jag anhåller om proposition på detta mitt förslag.

På gjord framställning beslöt kammaren för sin del, att ett särskildt utskott, bestående af sju ledamöter från hvardera kammaren, skulle tillsättas för behandling af Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete;

2:o) med förslag till lag om sjukkassor; samt

3:o) angående anvisande af medel till en riksförsäkringsanstalt och till sjukkasseväsendets befrämjande;

och skulle jemlikt § 37 mom. 1 riksdagsordningen Andra Kammaren inbjudas att i detta beslut förena sig med Första Kammaren.

Tillika beslöts att, derest kammarne enades om tillsättande af ett särskildt utskott för nyssnämnda propositioners handläggning, i detta utskott skulle väljas fyra suppleanter från Första Kammaren.

Vid förnyad föredragning af Kongl. Maj:ts nedannämnda, den 25 i denna månad bordlagda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete, och

2:o) med förslag till lag om sjukkassor,

hänvisades dessa propositioner till lagutskottet, dock under förbehåll att, i händelse med anledning af derom väckt förslag ett särskildt utskott tillsattes för ifrågavarande propositioners behand-

ling, desamma skulle öfverlemnas till detta särskilda utskotts handläggning.

Vid förnyad föredragning af Kongl. Maj:ts den 25 innevarande februari bordlagda nådiga proposition till Riksdagen, angående anvisande af medel till en riks försäkringsanstalt och till sjukkasseeväsendets befrämjande, hänvisades denna proposition till statsutskottet, dock under förbehåll att, i händelse med anledning af derom väckt förslag ett särskildt utskott tillsattes för ifrågavarande propositions behandling, desamma skulle öfverlemnas till detta särskilda utskotts handläggning.

Föredrogos å nyo och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts nedannämnda, den 25 i denna månad bordlagda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt affidne f. d. landshöfdingen H. G. W. Gyllenrams dotter Beata Lovisa Gustafva Gyllenram;

2:o) angående pensioner åt föreståndaren för landbruksinstitutet vid Ultuna F. G. Norström och föreståndaren för institutets agrikulturkemiska försöksanstalt m. m. H. A. von Post; samt

3:o) angående låneunderstöd för anläggning af jernväg mellan Hernösand och Sollefteå.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran, konstitutionsutskottets den 25 innevarande månad bordlagda memorial n:o 1.

Herr vice talmannen yttrade, att han, enligt öfverenskommelse vid hållen talmanskonferens, finge föreslå, att konstitutionsutskottets ifrågavarande memorial måtte uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan till det kammarens sammanträde, som komme att hållas onsdagen den 4 nästinstundande mars.

Detta förslag antogs.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran, statsutskottets den 25 i denna månad bordlagda utlåtanden n:is 17—22.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst å föredragningslistan till nästa sammanträde, samt att bankoutskot-

tets memorial n:o 2 skulle å samma lista sättas sist bland de två gånger bordlagda utskottsbetänkandena.

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2.43 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Lördagen den 28 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 1.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Herr vice talmannen tillkännagaf, att från kammarens talman, herr grefve Gustaf Lagerbjelke inkommit en så lydande skrifvelse:

Till Riksdagens Första Kammare.

Enär jag till följd af iråkad sjukdom funnit mig förhindrad att fullgöra det mig nådigst lemnade uppdrag att under denna riksdag vara talman i Första Kammaren, har jag nödgats hos Hans Maj:it Konungen i underdånighet anhålla att från sagda uppdrag varda frikallad, hvilket jag härigenom får hos kammaren vördsamt anmäla.

På samma gång anhåller jag att till kammaren få frambära uttrycken af min varma erkänsla för den välvilja och förtroendefulla vänskap, som under en så lång följd af år från kammarens sida kommit mig till del. Minnet häraf förvarar jag i ett tacksamt hjerta och utbeder mig vördnadsfullt att i kammarens vänliga hägkomst få vara innesluten.

Stockholm den 28 februari 1891.

G. Lagerbjelke.

Sedan denna skrifvelse blifvit af herr vice talmannen uppläst, erhöll herr Reuterswärd på begäran ordet och yttrade:

Herr vice talman! Det är med varmt deltagande och djupt beklagande, som Första Kammaren nu fått mottaga underrättelsen

om att *vår högt värderade talman* greve Gustaf Lagerbjelke till följd af fortfarande sjukdom nödgas afsäga sig den plats, han under så många år och med så mycken utmärkelse beklädt till sin och kammarens ära. Vi beklaga från djupet af våra hjertan anledningen till denna afsägelse, men hoppas till Gud, att den ädle grefven måtte snart återvinna helsa och krafter.

Då vi emellertid önska att så allmänt som möjligt få till den ädle grefven framföra vårt deltagande och beklagande, vågar jag vördsamt föreslå, att kammaren ville besluta att hos herr vice talmannen anhålla, det han å kammarens vägnar ville till greve Lagerbjelke framföra uttrycken af vårt beklagande vid underrättelsen att han för denna riksdag nödgas nedlägga talmansmandatet, äfvensom att herr vice talmannen ville för greve Lagerbjelke uttrycka vår oförgätliga tacksamhet för allt hvad han för oss varit såsom vän och såsom ordförande.

Jag anhåller, herr vice talman, att ni behagade framställa proposition på detta mitt förslag.

Ett stort antal af kammarens ledamöter instämde i detta anförande.

På gjord proposition biföll kammaren hvad herr Reuterswärd sålunda föreslagit.

Härefter meddelade herr vice talmannen att, sedan underrättelse ingått om tiden, då Hans Maj:ts Konungen ville med anledning af greve Lagerbjelkes anhållan om befrielse från talmansbefattningen mottaga sådan deputation från kammaren, hvarom förmåles i § 33 riksdagsordningen, herr vice talmannen komme att hos kammaren göra framställning om afsändande af nämnda deputation.

Justerades protokollet för den 21 i denna månad.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

n:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af en del af indragna fanjunkarbostället 1 mantal Refvinge n:is 3 och 10 i Malmöhus län;

n:o 24, i anledning af väckt motion i fråga om afskrifning af den i Göteborgs och Bohus län utgående landskylden och beviljande af anslag för sådant ändamål; samt

n:o 25, i anledning af väckt motion om inlösen till statsverket af skattefrälseräntor och kronotionde, som innehafves under enskild eganderätt.

Efter föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 92, med inbjudning till Första Kammaren att förena sig med Andra Kammaren i dennas beslut att ett särskildt utskott, bestående af sju ledamöter från hvardera kammaren, skulle tillsättas för behandling af Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete;

2:o) med förslag till lag om sjukkassor; samt

3:o) angående anvisande af medel till en riksförsäkringsanstalt och till sjukkasseväsendets befrämjande;

lades protokollsutdraget till handlingarna med förklarande att, som Första Kammaren redan för sin del fattat enahanda beslut, hvilket blifvit Andra Kammaren genom protokollsutdrag delgifvet, berörda inbjudning finge anses dermed besvarad.

Härefter yttrade herr vice talmannen att han, efter samråd med herr talmannen i Andra Kammaren, finge föreslå, det Första Kammaren ville besluta att vid det sammanträde, som komme att hållas onsdagen den 4 nästinstundande mars, företaga val af ledamöter och suppleanter i berörda särskilda utskott.

Detta förslag antogs.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran, bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda betänkande n:o 1.

Herr vice talmannen yttrade, att han, enligt vid hållen talmanuskonferens träffad öfverenskommelse, finge föreslå, att ifrågavarande betänkande måtte uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan till det kammarens sammanträde, som komme att hållas lördagen den 7 nästkommande mars.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran, lagutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtande n:o 13.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 25 och 27 innevarande februari bordlagda utlåtande n:o 17, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

1 och 2 punkterna.

Lades till handlingarna.

3 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

4 och 5 punkterna.

Lades till handlingarna.

6 punkten.

Hvad utskottet tillstyrkt bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 25 och 27 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående eftergift af viss del af kronans rätt till danaarf efter arbetaren Karsten Ekberg från Hesseleberga, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ifrågasatt inlösen till statsverket af vissa frälseskatteräntor.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 25 och 27 innevarande februari bordlagda utlåtande n:o 19, i anledning af väckt motion om inlösen till statsverket af vissa frälseskatteräntor.

Friherre Klingspor: Herr vice talman! Den motion, som här af statsutskottet blifvit afslagen, är framställd af herrar Olsson och Sjö med flere ledamöter af Andra Kammaren och afser inlösen till statsverket af vissa frälseräntor. Jag anhåller att få påpeka, att det var just dessa räntor, hvarom jag förra lördagen yttrade mig, då jag sade, att Riksdagen icke skulle känna sig trakterad, om fordran på dessa räntors inlösen skulle framställas. Vi se, att denna fråga blifvit akut, och jag tror att det i framtiden skall blifva nödvändigt, att en utredning göres angående dessa räntor, och att statsverket får vara beredt att på något sätt befordra den sammanslagning, hvarom jag talat.

Jag har endast velat göra detta påpekande och har intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 25 och 27 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 20, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser i fråga om tiden för kronoarrendenas och grundskatternas erläggande,

n:o 21, i anledning af väckta motioner om helgonskyldens afskaffande, samt

n:o 22, i anledning af väckt motion om utredning rörande kronans eganderätt till ett jordområde inom Motala socken i Aska härad af Östergötlands län,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 24 och 25 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 12, i anledning af väckt motion om ändring i gällande lagbestämmelser rörande äktenskaps afslutande inför borgerlig myndighet, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Fröberg* under tre veckor från den 4 nästkommande mars.

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle bland utskottsbetänkandena sättas främst de, som denna dag bordlagts första gången.

Kammaren åtskildes kl. 1.54 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
